

*Навчально-методичні
матеріали*

ГЕЙНЦ РУСЛАНА МИКОЛАЇВНА

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

**методичні вказівки для підготовки до семінарських
занять студентів 2-го курсу заочної форми навчання
спеціальності «Право»
(весняний семестр)**

Івано-Франківськ – 2022

УДК 347.1 (075.4)

ББК 67.9 (Укр) 304.9

Затверджено на засіданні кафедри цивільного права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 6 від 28 січня 2022 р.)

Схвалено Науково-методичною радою Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 3 від 04 лютого 2022 р.)

Рекомендовано до друку Вченою радою Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 6 від 10 лютого 2022 р.)

Рецензенти:

Васильєва Валентина Антонівна докторка юридичних наук, професорка, директорка Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Банасевич Ірина Іванівна кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри цивільного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Гейнц Р. М.

Г.29. Цивільне право України: методичні вказівки для підготовки до семінарських занять студентів 2-го курсу заочної форми навчання спеціальності «Право» (весняний семестр). Видання 2-ге: змін. і доп. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2022. 44 с.

Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять з навчальної дисципліни «Цивільне право України» розроблені на основі навчального плану підготовки бакалавра спеціальності 081 «Право» Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника. В посібнику викладені завдання до семінарських занять для студентів 2-го курсу заочної форми навчання з дисципліни «Цивільне право України», які містять методичні рекомендації, що полегшать підготовку до занять, переліки питань, які виносяться до обговорення на занятті, практичні завдання та задачі для закріплення теоретичного матеріалу. До кожної теми наводиться перелік основної та додаткової рекомендованої літератури, що включає нормативно-правові акти, судову практику, навчальні посібники та наукові праці. Нормативно-правові акти станом на 01.02.2024 р.

Методичні вказівки призначені для студентів, аспірантів, викладачів.

© Гейнц Р. М., 2022

© Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (МОДУЛЬ 2).....	5
СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (МОДУЛЬ 2).....	13
ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	14
Семінарське заняття № 1. Право спільної власності	14
Семінарське заняття № 2. Захист права власності	18
Семінарське заняття № 3. Правова охорона засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг.....	21
Семінарське заняття № 4. Спадкування за законом. Здійснення права на спадкування. Спадковий договір.....	25
ЗАВДАННЯ ДЛЯ ДОМАШНІХ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ.....	29
ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ.	41
ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ.....	44

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Цивільне право України» передбачена навчальним планом підготовки бакалавра спеціальності «Право» є обов'язковою і відноситься до циклу дисциплін професійної та практичної підготовки.

У четвертому семестрі тематика дисципліни охоплює правове регулювання здійснення та захисту особистих немайнових прав фізичної особи, речових та спадкових правовідносин, правовідносин у сфері права інтелектуальної власності. Відповідно, здобувачі вивчають положення книг другої, третьої, четвертої, шостої Цивільного кодексу України та спеціального законодавства, що регулює зазначені відносини.

У результаті вивчення дисципліни у четвертому семестрі студенти повинні:

знати:

- поняття та види особистих немайнових прав фізичної особи;
- доктринальні та легальні підходи до класифікації особистих немайнових прав;
- особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи;
- особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи;
- закономірності розвитку інституту права власності та інших речових прав;
- види речових прав;
- речові права на чуже майно;
- основні поняття спадкового права;
- поняття, види та умови дійсності заповітів;
- особливості спадкування за законом;
- способи, строки і порядок прийняття спадщини;
- порядок укладення та припинення спадкового договору;
- поняття інтелектуальної власності та права інтелектуальної власності;
- основні інститути права інтелектуальної власності;
- загальні та спеціальні способи захисту авторських та суміжних прав;
- особливості правового регулювання засобів індивідуалізації учасників цивільного обігу;
- нетрадиційні об'єкти права власності.

вміти:

- правильно тлумачити та застосовувати норми цивільного права про особисті немайнові права, речові та спадкові права, права інтелектуальної власності;
- грамотно проводити юридичний аналіз обставин, що склалися у конкретних відносинах;
- аналізувати норми законодавства, що регулюють цивільні правовідносини;
- використовувати здобутки науки цивільного права для вирішення казусів;
- обґрунтовано вирішувати практичні завдання і належно їх оформляти.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (МОДУЛЬ2)

Змістовий модуль 5. Особисті немайнові права

Тема 17. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи

Поняття, зміст та ознаки особистих немайнових прав.

Класифікація особистих немайнових прав: легальний та доктринальний підходи. Види особистих немайнових прав за Цивільним кодексом України.

Особливості здійснення особистих немайнових прав у цивільному праві.

Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи. Право на життя як невід'ємне право фізичної особи. Право на усунення небезпеки, яка загрожує життю та здоров'ю. Право на охорону здоров'я, право на медичну допомогу, право на інформацію про стан свого здоров'я, право на таємницю про стан здоров'я, їх забезпечення та реалізація. Права фізичної особи, яка перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я.

Зміст та забезпечення права на свободу та права на особисту недоторканість (недоторканість зовнішнього вигляду, зображення, тілесну недоторканість). Випадки обмеження свободи особи.

Право на донорство крові, її компонентів, органів та інших анатомічних матеріалів.

Правова характеристика інших особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи (право на сім'ю, право на опіку або піклування, право на безпечне для життя та здоров'я довкілля).

Тема 18. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи

Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи. Право на ім'я, право на зміну імені та право на використання імені.

Право на повагу до гідності та честі. Повага до людини, яка померла. Право на недоторканість ділової репутації. Відмінності відомостей, що ганьблять честь, гідність і ділову репутацію особи, від наклепу і дезінформації. Право на індивідуальність.

Право на інформацію. Поняття та види інформації. Особливості правової охорони відкритої, конфіденційної та таємної інформації.

Право на особисте життя та його таємницю. Право на особисті папери та розпорядження ними. Право на ознайомлення з особистими паперами, які передані до фонду бібліотек або архівів. Право на таємницю кореспонденції.

Захист інтересів фізичної особи при проведенні фото-, кіно-, теле- та відео зйомок. Охорона інтересів фізичної особи, яка зображена на фотографіях та в інших художніх творах. Право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості.

Інші особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи (право на місце проживання, право на недоторканість житла, право на

вибір роду занять, право на свободу пересування, право на свободу об'єднання та право на мирні збори).

Поняття та способи захисту особистих немайнових прав. Поновлення порушеного особистого немайнового права. Спростування недостовірної інформації та право відповідь як способи захисту особистих немайнових прав фізичної особи. Заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права фізичної особи. Відшкодування шкоди як спосіб захисту особистих немайнових прав фізичної особи.

Цивільно-правові способи захисту честі, гідності і ділової репутації. Умови і наслідки задоволення позову про захист честі, гідності і ділової репутації.

Змістовий модуль 6. Речове право

Тема 19. Загальні положення про право власності

Поняття речових прав, їх ознаки, принципи та види. Розвиток інституту права власності та інших речових прав. Право власності в системі речових прав.

Поняття власності та права власності, їх співвідношення. Право власності в об'єктивному та суб'єктивному значеннях. Зміст суб'єктивного права власності.

Види права власності за законодавством України. Право власності Українського народу. Право приватної власності. Право державної власності. Право комунальної власності. Об'єкти та суб'єкти права власності.

Поняття, принципи та межі здійснення права власності Юридичні гарантії здійснення права власності. Непорушність права власності. Використання власником свого майна для здійснення підприємницької діяльності. Тягар утримання майна. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна.

Довірча власність в Україні.

Тема 20. Набуття права власності

Поняття та класифікація підстав набуття права власності.

Первинні способи набуття права власності. Набуття права власності юридичною особою публічного права. Набуття добросовісним набувачем права власності на майно, відчужене особою, яка не мала на це права.

Набуття права власності на новостворене майно та об'єкти незавершеного будівництва. Набуття права власності на перероблену річ.

Привласнення загальнодоступних дарів природи. Набуття права власності на безхазяйну нерухому річ. Набуття права власності на знахідку та скарб. Набуття права власності на бездоглядну домашню тварину. Набуття права власності за набувальною давністю.

Похідні способи набуття права власності. Набуття права власності за договором. Значення передання майна.

Тема 21. Припинення права власності

Поняття та класифікація підстав припинення права власності. Відчуження власником належного йому майна як підстава припинення права власності. Відмова власника від права власності.

Припинення права власності особи на майно, яке не може їй належати. Припинення права власності внаслідок знищення майна.

Примусове припинення права власності. Примусове відчуження земельних ділянок приватної власності, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, з мотивів суспільної необхідності відповідно до закону.

Викуп пам'яток культурної спадщини.

Реквізиція та конфіскація як підстави припинення права власності.

Інші підстави припинення права власності (звернення стягнення на майно за зобов'язаннями власника; припинення юридичної особи чи смерті власника).

Тема 22. Право спільної власності

Поняття, особливості та види права спільної власності. Підстави виникнення права спільної власності.

Поняття та зміст права спільної часткової власності. Підстави виникнення та визначення часток у праві спільної часткової власності.

Здійснення права спільної часткової власності. Утримання майна, що є у спільній частковій власності. Право співвласника розпоряджатися своєю часткою у праві спільної часткової власності.

Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності.

Момент переходу частки у праві спільної часткової власності до набувача за договором. Виділ частки із майна, що є у спільній частковій власності. Звернення стягнення на частку у майні, що є у спільній частковій власності. Поділ майна, що є у спільній частковій власності.

Підстави припинення права спільної часткової власності.

Право спільної сумісної власності. Підстави виникнення права спільної сумісної власності. Здійснення права спільної сумісної власності

Виділ частки із майна, що є у спільній сумісній власності. Звернення стягнення на частку у майні, що є у спільній сумісній власності. Поділ майна, що є у спільній сумісній власності.

Особливості права спільної сумісної власності подружжя

Тема 23. Право власності на землю (земельну ділянку) та право власності на житло

Поняття права власності на землю (земельну ділянку). Земля (земельна ділянка) як об'єкт права власності. Суб'єкти права власності на землю (земельну ділянку). Право приватної власності на землю. Право комунальної власності на землю. Право державної власності на землю.

Право власника на забудову земельної ділянки. Самочинне будівництво та його правові наслідки. Право на земельну ділянку при придбанні житлового будинку, будівлі або споруди, що розміщені на ній.

Поняття та ознаки житла як об'єкта права власності. Види житла.

Права та обов'язки власника житлового будинку, квартири. Права та обов'язки власників житлового будинку, квартири. Права житлово-будівельного (житлового) кооперативу та їх членів на квартиру в будинку кооперативу.

Об'єднання власників житлових будинків, квартир

Тема 24. Захист права власності та інших речових прав

Поняття захисту речових прав. Охорона та захист речових прав у цивільному праві. Поняття та класифікація цивільно-правових способів захисту речових прав. Умови та підстави застосування речово-правових і зобов'язально-правових засобів захисту речових прав.

Витребування майна з чужого незаконного володіння (віндикаційний позов). Добросовісне та недобросовісне володіння річчю, його цивільно-правове значення.

Вимога про усунення порушень, не зв'язаних з позбавленням володіння (негаторний позов).

Допоміжні речово-правові засоби захисту права власності. Позов про визнання права власності чи іншого речового права, Вимога про звільнення майна з-під арешту (про виключення майна з опису). Позови до публічної влади про захист інтересів приватних осіб як суб'єктів речових прав.

Тема 25. Речові права на чуже майно

Поняття, характерні ознаки та види речових прав на чуже майно. Співвідношення права власності та речових прав на чуже майно. Захист речових прав на чуже майно.

Поняття володіння та права володіння чужим майном. Види володіння. Загальна характеристика права володіння чужим майном. Виникнення та припинення права володіння чужим майном. Суб'єкти фактичного володіння. Захист фактичного володіння.

Право обмеженого користування чужим майном (сервітут). Поняття та види сервітутів. Суб'єкти сервітутного права.

Встановлення та припинення сервітутів. Зміст сервітуту. Право користування чужою земельною ділянкою або іншим нерухомим майном. Право членів сім'ї власника житла на користування цим житлом.

Припинення сервітуту.

Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої у користування для сільськогосподарських потреб. Права та обов'язки землекористувача. Право землекористувача на відчуження

права користування земельною ділянкою. Припинення права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб.

Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій). Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої для забудови. Права та обов'язки землекористувача. Правові наслідки припинення права користування земельною ділянкою.

Інші види обмежених речових прав (право господарського відання та оперативного управління).

Змістовий модуль 7. Право інтелектуальної власності

Тема 26. Загальна характеристика права інтелектуальної власності

Поняття інтелектуальної діяльності та права інтелектуальної власності.

Співвідношення права інтелектуальної власності та права власності. Інститути цивільного права, що регламентують відносини охорони та використання результатів інтелектуальної діяльності.

Об'єкти і суб'єкти права інтелектуальної власності. Підстави та момент виникнення прав інтелектуальної власності. Цивільно-правові договори та судова практика у сфері права інтелектуальної власності.

Джерела правового регулювання відносин, пов'язаних з інтелектуальною діяльністю. Міжнародні угоди (конвенції) як джерела цивільно-правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної діяльності.

Зміст права інтелектуальної власності та здійснення суб'єктивних прав. Строк чинності прав інтелектуальної власності та їх види. Поняття виключного права його відмінність від речових і інших цивільних прав.

Правові наслідки порушення прав інтелектуальної власності. Захист прав інтелектуальної власності судом.

Тема 27. Авторське право і суміжні права

Поняття авторського права. Джерела авторського права. Міжнародно-правова охорона авторських прав.

Поняття та ознаки твору. Види об'єктів, що охороняються авторським правом. Критерії охороноздатності об'єктів авторського права. Твори, що не є об'єктами авторського права

Суб'єкти авторського права. Співавторство та його види. Суб'єкти авторського права на службові твори. правонаступники й інші суб'єкти авторського права

Зміст суб'єктивного авторського права. Виникнення суб'єктивних авторських прав. Особисті немайнові права автора та строк їх чинності.

Майнові права інтелектуальної власності на твір. Виключні права. Строк чинності та правові наслідки закінчення строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір.

Способи використання твору. Вільне використання твору без згоди автора.

Захист авторських прав. Особливості цивільно-правового захисту особистих немайнових і майнових прав авторів.

Поняття суміжних прав та джерела їх правового регулювання. Об'єкти і суб'єкти суміжних прав. Взаємозв'язок суміжних і авторських прав.

Виникнення суміжних прав. Особисті немайнові права суб'єктів суміжних прав.

Майнові права інтелектуальної власності на об'єкти суміжних прав. Строк чинності суміжних майнових прав.

Способи використання об'єктів суміжних прав. Колективне управління авторськими та суміжними правами

Цивільно-правовий захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів суміжних прав.

Тема 28. Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок

Поняття винаходу (корисної моделі), умови надання правової охорони. Об'єкти винаходу та корисної моделі. Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на винахід (корисну модель). Умови патентоздатності винаходу, корисної моделі.

Суб'єкти права інтелектуальної власності на винаходи (корисні моделі). Право на реєстрацію винаходу (корисної моделі).

Порядок реєстрації винаходу (корисної моделі). Оформлення прав на винахід (корисну модель). Подача заявки на реєстрацію винаходу (корисної моделі) та її зміст. Експертиза заявки та її складові: попередня, формальна та кваліфікаційна експертизи. Видача патенту. Строк дії патенту. Права та обов'язки, що випливають з державної реєстрації винаходу (корисної моделі).

Припинення державної реєстрації винаходу (корисної моделі). Визнання прав на винахід (корисну модель) недійсними. Порушення прав володільця патенту та їх захист.

Промисловий зразок: поняття та умови надання правової охорони. Критерії охороноздатності промислового зразка. Суб'єкти права на реєстрацію промислового зразка. Порядок реєстрації промислового зразка. Права та обов'язки суб'єктів прав на промислові зразки.

Припинення державної реєстрації та визнання прав на промисловий зразок недійсними. Порушення прав власника зареєстрованого або незареєстрованого промислового зразка. Захист прав на промисловий зразок.

Тема 29. Правова охорона засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг

Поняття та види засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг.

Право інтелектуальної власності на комерційне найменування. Поняття та умови правової охорони комерційних найменувань. Суб'єкти права на

комерційні найменування, зміст їх прав. Підстави виникнення, чинність та особливості використання прав на комерційне найменування.

Право інтелектуальної власності на торговельну марку. Поняття та види торговельних марок. Суб'єкти права інтелектуальної власності на торговельну марку. Умови надання правової охорони торговельній марці та підстави для відмови в наданні правової охорони. Порядок одержання свідоцтва на торговельну марку. Права та обов'язки, що випливають із свідоцтва на торговельну марку. Припинення дії свідоцтва та визнання його недійсним. Захист прав на торговельну марку.

Право інтелектуальної власності на географічне зазначення. Поняття географічного зазначення та умови надання правової охорони. Порядок реєстрації географічного зазначення. Права та обов'язки, що випливають із реєстрації географічного зазначення. Порядок визнання недійсною та припинення правової охорони географічного зазначення. Захист прав, що випливають із реєстрації географічного зазначення.

Тема 30. Право інтелектуальної власності на наукові відкриття, раціоналізаторські пропозиції, селекційні досягнення та інші об'єкти інтелектуальної власності

Поняття, особливості правової охорони та оформлення прав інтелектуальної власності на наукові відкриття. Зміст прав на наукове відкриття.

Право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію.

Право інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми. Оформлення прав інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми.

Право інтелектуальної власності на сорт рослин, породи тварин. Поняття та ознаки селекційного досягнення в рослинництві. Критерії придатності сорту для набуття права інтелектуальної власності. Особисті немайнові та майнові права на сорт рослин. Поняття та ознаки селекційного досягнення в тваринництві. Особисті немайнові та майнові права на породи тварин.

Поняття та ознаки комерційної таємниці. Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю.

Право інтелектуальної власності на «ноу-хау»

Змістовий модуль 8. Спадкове право

Тема 31. Загальні положення про спадкування

Основні поняття спадкового права: спадкування, спадщина та її склад, спадкодавець, спадкоємець. Спадкування та його види.

Поняття відкриття спадщини. Час і місце відкриття спадщини, їх правове значення.

Право на спадкування. Усунення від права на спадкування.

Спадкування права на земельну ділянку, частки у праві спільної сумісної власності, вклад у банку, права на одержання страхових виплат, права на відшкодування збитків, моральної шкоди та інші особливі випадки спадкування.

Тема 32. Спадкування за заповітом

Поняття та юридичні ознаки заповіту. Спадкоємці за заповітом. Види заповітів.

Право на заповіт, його скасування та зміну. Право на обов'язкову частку у спадщині.

Зміст заповіту. Особливі заповідальні розпорядження заповідача. Заповідальний відказ. Загальні вимоги до форми заповіту та його недійсність. Посвідчення заповіту. Оголошення заповіту.

Поняття та правова природа інституту виконання заповіту. Призначення виконавця заповіту та його повноваження. Правовий статус суб'єктів виконання заповіту. Строк чинності повноважень виконавця заповіту.

Тема 33. Спадкування за законом. Здійснення права на спадкування

Поняття спадкування за законом. Черговість спадкування за законом. Порядок закликання до спадкування спадкоємців за законом.

Спадкування усиновленими, усиновлювачами та за правом представлення.

Поняття, строки та способи прийняття спадщини. Спадкова трансмісія.

Відмова від прийняття спадщини, її оформлення та правові наслідки. Розподіл спадщини між спадкоємцями. Перерозподіл спадщини.

Підстави та наслідки визнання спадщини відумерлою.

Управління спадщиною. Охорона спадкового майна.

Тема 34. Оформлення права на спадщину. Спадковий договір

Право спадкоємця на одержання свідоцтва про право на спадщину. Строк видачі свідоцтва про право на спадщину. Визнання недійсним свідоцтва про право на спадщину.

Поняття, сторони та зміст спадкового договору. Зміна та припинення спадкового договору.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (МОДУЛЬ 2)

№ з/п	Найменування розділів і тем	Усього	Кількість годин		
			лек.	сем.	с/р
Змістовий модуль 5. Особисті немайнові права					
1.	Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи	10	2	–	8
2.	Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.	10	–	–	10
Змістовий модуль 6. Речове право					
3.	Загальні положення про право власності	10	2	–	8
4.	Набуття права власності	10	2	–	8
5.	Припинення права власності	10	–	–	10
6.	Право спільної власності	10	–	2	8
7.	Право власності на землю (земельну ділянку) та право власності на житло	8	–	–	8
8.	Захист права власності та інших речових прав	10	–	2	8
9.	Речові права на чуже майно	12	–	–	12
Змістовий модуль 7. Право інтелектуальної власності					
10.	Загальна характеристика права інтелектуальної власності	10	2	–	8
11.	Авторське право і суміжні права	12	2	–	10
12.	Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок	12	–	–	12
13.	Правова охорона засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг	10	–	2	8
14.	Право інтелектуальної власності на наукові відкриття, раціоналізаторські пропозиції, селекційні досягнення та інші об'єкти інтелектуальної власності	10	–	–	10
Змістовий модуль 8. Спадкове право					
15.	Загальні положення про спадкування.	10	2	–	8
16.	Спадкування за заповітом	10	2	–	8
17.	Спадкування за законом. Здійснення права на спадкування	10	–	2	8
18.	Оформлення права на спадщину. Спадковий договір	6	–	–	6
Разом за II семестр		180	14	8	158

ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття № 1 (2 год.)

ПРАВО СПІЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

☞ **Методичні рекомендації:** при вивченні даної теми увагу необхідно зосередити на таких питаннях як: поняття та види права спільної власності; особливості права спільної часткової та сумісної власності; порядок здійснення правомочностей співвласниками. Інститут права спільної власності забезпечує ефективне використання майна, яке належить одночасно кільком суб'єктам. Розрізняється два види спільної власності: спільна часткова та спільна сумісна власність. Кожен із співвласників часткової власності має визначену наперед ідеальну частку у праві власності на спільне майно (1/2, 1/3, 1/4 і т. д.). Ці частки можуть бути і нерівними, наприклад одному співвласнику належить 3/4 у праві власності на жилий будинок, іншому - лише 1/4.

Право спільної часткової власності здійснюється співвласниками за їхньою згодою. Співвласники можуть домовитися про порядок володіння та користування майном, що є їхньою спільною частковою власністю. При цьому своєю часткою співвласник має право розпоряджатися самостійно. Співвласники майна, що є у спільній сумісній власності, володіють і користуються ним спільно, якщо інше не встановлено домовленістю між ними. Розпоряджання майном здійснюється за згодою всіх співвласників, якщо інше не встановлено законом.

У спільній сумісній власності її учасники не мають завідомо визначених часток. Однак такі частки можуть бути визначені при виділі або поділі спільної власності з додержанням принципу їх рівності, крім випадків, прямо передбачених законом.

Детально правовий режим майна, що набувається подружжям в період шлюбу, визначається Сімейним кодексом України. Сімейне законодавство передбачає існування двох правових режимів у майнових відносинах між подружжям: договірний і законний. Договірний визначається шлюбним договором (ст. 92-103 СК України), законний - Сімейним кодексом України (ст. ст. 60-74). При вивченні законного правового режиму майна подружжя увагу необхідно зосередити на аналізі наступних принципових положеннях сімейного права:

- а) режим спільності діє і тоді, коли один з подружжя безпосередньо не приймав своєю працею чи коштами участі у створенні спільного майна у зв'язку з навчанням, веденням домашнього господарства, доглядом за дітьми або з інших поважних причин не мав самостійного заробітку;
- б) майно, яке належало кожному з подружжя до одруження, а також одержане ним під час шлюбу в дарунок або в порядку спадкування, є власністю кожного з них (роздільне майно). Роздільним майном кожного з подружжя є також речі індивідуального користування;
- в) роздільне майно одного з подружжя може бути визнане їх спільною власністю, якщо буде встановлено, що за час шлюбу воно істотно збільшилося у своїй цінності внаслідок трудових або грошових затрат другого з подружжя або їх обох;
- г) при поділі спільного майна подружжя їх частки передбачаються рівними, а суд може відступати від начала рівності часток подружжя лише за обставин, що мають істотне значення (наприклад, один з них не дбав про матеріальне забезпечення сім'ї, приховав, знищив чи пошкодив спільне майно, витрачав його на шкоду інтересам сім'ї. Крім того, за рішенням суду частка майна одного з подружжя може бути збільшена, якщо з ним проживають неповнолітні або повнолітні непрацездатні діти;
- д) закон передбачає для суду такі способи поділу спільної власності, а саме: поділ майна в натурі; розподіл речей між подружжям пропорційно розміру їх часток;

присудження майна в натурі одному з подружжя та компенсація другому з них його частки грошми.

☞ **Питання для обговорення:**

1. Поняття і види права спільної власності.
2. Право спільної часткової власності:
 - а) підстави виникнення права та визначення часток у праві спільної часткової власності;
 - б) здійснення права спільної часткової власності;
 - в) переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності;
 - г) підстави припинення права спільної часткової власності.
3. Право спільної сумісної власності:
 - а) підстави виникнення права спільної сумісної власності;
 - б) здійснення права спільної сумісної власності;
 - в) поділ майна, що є у спільній сумісній власності.
4. Особливості права спільної сумісної власності подружжя.

☑ **Основні поняття:** право спільної власності, спільна часткова власність, спільна сумісна власність, співвласники.

☞ **Контрольні запитання:**

1. Розкрийте зміст конструкцій «ідеальної частки» та «реальної частки» у праві власності на спільне майно.
2. Що таке презумпція дії правового режиму спільної часткової власності?
3. Які наслідки тягне випадкова загибель (знищення, зменшення вартості) частки при спільній частковій власності?
4. Який спосіб захисту інтересів співвласників при порушенні їх переважного права на купівлю частки у праві спільної часткової власності?
5. В якому порядку здійснюється виділ частки із майна, що є у спільній частковій власності?
6. Яка презумпція діє щодо розміру часток у спільній сумісній власності?
7. Які особливості здійснення права спільної сумісної власності?
8. Назвіть підстави виникнення права спільної часткової (спільної сумісної) власності.
9. Розкрийте зміст переважного права купівлі частки у праві спільної часткової власності.
10. Які підстави та порядок припинення права на частку у спільному майні за вимогою інших співвласників встановлені законодавством?

☞ **Практичні завдання:**

Задача 1. Роман, Павло, та Дмитро придбали за спільні кошти 20 лотерейних білетів і письмово домовилися про те, що у разі виграшу він буде їхньою спільною власністю. Білети зберігалися у Романа. На один із них випав виграш - автомобіль, який Роман зареєстрував на своє ім'я. Павло та Дмитро звернулися до суду з позовом про визнання права спільної власності на автомобіль. Заперечуючи проти позову, Роман заявив, що договір було укладено ними жартома і що можливість укладення такого договору законом не передбачена.

Чи підлягає позов задоволенню? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 2. Дві сестри отримали у спадок житловий будинок у рівних частках. Через деякий час одна із сестер вирішила свою частину будинку подарувати чоловікові. Дізнавшись про оформлення такого договору, друга сестра звернулася до суду з позовом про визнання договору дарування недійсним, вважаючи, що сестра порушила її переважне право на купівлю частки і до того ж не мала права розпоряджатися спільною власністю без її згоди.

Проведіть аналіз і дайте відповіді на такі питання: 1) чи є дії сестри, яка подарувала свою частину будинку правомірними? 2) якщо – ні, то чи може бути у цій ситуації застосований позов про визнання договору дарування недійсним?

Задача 3. Після смерті батьків до їх трьох повнолітніх дітей, які були забезпечені житлом і проживали окремо від батьків, перейшов у спадок житловий будинок у рівних частках. Двоє спадкоємців вирішили продати будинок, а виручену суму розділити між собою. Третій спадкоємець з цим не згоден, оскільки свою частку хоче здавати в оренду наймачам житла. Від пропозиції купівлі 2/3 будинку він відмовився. Після цього двоє других співвласників будинку звернулися до суду з позовом про примусовий продаж будинку.

Проведіть аналіз і дайте відповіді на такі питання: 1) чи може бути у цій ситуації застосований позов про примусовий продаж будинку? 2) чи правомірні дії третього співвласника?

Задача 4. Л. та А. отримали у спадок по 1/2 в праві власності на житловий будинок, розташований у селі. Л. жив в будинку один, займаючи дві з чотирьох кімнат. А. мешкала у власній квартирі у м. Львові. Впродовж п'яти років вона не навідувалася у село і не цікавилася станом будинку. Л. здійснював поточний ремонт будинку самостійно. Після весняних злив стан будинку значно погіршився і потребував термінового ремонту. Л. неодноразово звертався до А. з вимогою про його здійснення, але вона на ці звернення не зважала. Л. звернувся до суду з вимогою зобов'язати А. виділити кошти на ремонт або передати будинок у його власність з компенсацією А. її частки грошима.

Чи підлягає позов задоволенню? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 5. Брати Павло та Сергій придбали у спільну часткову власність автомобіль (по 1/2 частки кожному). Під час управління автомобілем Павло зі своєї вини зіткнувся з автомобілем А., внаслідок чого була завдана шкода автомобілю А. та автомобілю, належному братам.

Між братами виник спір, чи зобов'язаний Сергій брати участь у відшкодуванні частини витрат на ремонт автомобіля А. та автомобіля, що знаходиться у їхній спільній частковій власності.

Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку аргументів сторін.

Задача 6. Дід Остап залишив у спадок онуку Данилу й онуці Яринці будинок з присадибною ділянкою. За заповітом будинок і присадибна ділянка ділилися між ними порівну. Данило і Ярина домовилися, що будинок будуть використовувати спільно, а щодо присадибної ділянки, то чітко визначили межі її використання кожним з них. Через деякий час Данило знайшов на своїй частині ділянки скарб і залишив його собі. Ярина дізнавшись про це, почала вимагати від нього розділити скарб порівну, однак Данило відмовив їй. Ярина звернулася з позовом до суду.

Чи підлягає позов Ярини задоволенню? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 7. Олексій у стані алкогольного сп'яніння продав золоту каблучку та планшет Семенові. Довідавшись про це, дружина Олексія поставила вимогу покупцеві про повернення їй каблучки та планшета, а вона, натомість, поверне йому гроші. Семен відмовився повернути каблучку та планшет.

Проаналізуйте ситуацію і дайте відповідь на питання: чи є вимоги дружини Олексія правомірними?

📖 Рекомендована література

основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. Дата оновлення: 30.01.2024. (глава 26: ст. 355–372) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

2. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. (*глава 8: ст.60–74*). Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
3. Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку: Закон України від 14.05.2015р. № 417-VIII. Дата оновлення: 10.11.2023. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/417-19>
4. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку: Закон України від 29.11.2001 р. Дата оновлення: 10.11.2023. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2866-14>
5. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 р. Дата оновлення: 15.08.2020. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/742-15>
6. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. Дата оновлення: 20.10.2021. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/973-15>
7. Рішення Конституційного Суду України від 2 березня 2004 р. Справа № 1 - 2/2004 (справа про права співвласників на допоміжні приміщення багатоквартирних будинків). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/rada/show/v004p710-04>
8. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21.12.2007 р. № 11. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07>
9. Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав: постановою Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ 07.02.2014 № 5. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0005740-14> (дата звернення: 30.09.2017).
10. Аналіз деяких питань застосування судами законодавства про право власності при розгляді цивільних справ. URL: [https://zib.com.ua/ua/104368-analiz-deyakh-pitan-zastosuvannya-sudami-zakonodavstva-pro.html](https://zib.com.ua/ua/104368-analiz-deyakh-pitan-zastosuvannya-sudami-zakonodavstva-pro-pravo-vlasnosti-pri-rozglyadi-tsvivilnykh-sprav.html)
11. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України: у 2 т. /за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. 5-е вид., перероб. і допов. К. : Юрінком Інтер, 2013. Т.1. С. 587-648
12. Спільна власність у практиці Верховного Суду, 25 листопада 2021 р. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Prezent_spil_vlasn_2021.pdf
13. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. /за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. 3-тє вид. К.: Юрінком Інтер, 2010. С. 738-755.
14. Право спільної власності *Цивільне право*: підручник: у 2 т. / за ред. В.І.Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Х. 2012. Т.1. Глава 18. 656 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072045843/pravo/tsivilne_pravo_tom_1_-_borisova_vi
15. Речове право. Право спільної власності. *Цивільне право України: Загальна частина* / за ред. проф. І.А. Бірюкова і Ю.О.Заїки. К. 2014. Глава 16. Глава 18. 510 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072057339/pravo/tsivilne_pravo_ukrayini_zagalna_chastina

додаткова

16. Гриняк О. Окремі аспекти набуття права спільної власності. *Підприємництво, господарство і право*. 2014. № 5. С. 38-40
17. Жилінкова І. Правове регулювання речових відносин у сім'ї: визначення концептуальних підходів. *Право України*. 2011. № 5. С. 105-112
18. Ніколенко М.Б. Новостворене майно як об'єкт спільної власності подружжя: автореф. ... к.ю.н. 12.00.03 Тернопіль, 2018. 20 с.
19. Майданик Р.А. Речове право: підручник. К.: Алерта, 2019. 1102 с.
20. Романович С. М. Розвиток правового регулювання відносин спільної часткової власності. *Приватне право і підприємництво*. 2009. Вип. 8. С. 64–67.
21. Сіда Р. Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності. *Юридична Україна*. 2011. № 9. С. 62-68
22. Харченко Г.Г. Речові права: монографія. К, 2015. 432 с.

Семінарське заняття № 2 (2 год.)

ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

📖 Методичні рекомендації: Одним із найголовніших завдань держави є захист законних цивільних прав громадян. Функціонування механізму цивільно-правового захисту прав власників, порушених третіми особами, забезпечується як нормами інституту права власності, так і нормами інших інститутів цивільного права. Зверніть увагу, що захист права власності не вичерпується способами, переліченими у ст. 16 ЦК України. Він може здійснюватися також й іншими способами, передбаченими спеціальними нормами, які враховують особливості тих чи інших цивільних відносин. Необхідно пам'ятати, що цивільно-правові засоби захисту цивільних прав досить неоднорідні за своїм змістом та умовами застосування. Одні з них безпосередньо спрямовані на захист права власності, інші - опосередковано. В літературі висловлюються різні погляди на класифікацію засобів (способів) захисту права власності. Але найбільш поширеним є поділ цивільно-правових засобів захисту права власності на речово-правові і зобов'язально-правові.

Речово-правові засоби захисту спрямовані на захист суб'єктивного права власності як абсолютного цивільного права фізичних і юридичних осіб, які на момент порушення права не перебувають у договірних чи інших зобов'язальних відносинах з порушником. Зобов'язально-правові засоби захисту мають на меті захист інтересів власника як учасника зобов'язальних відносин.

Вкрай важливо чітко уявити критерії розмежування вищезазначених засобів захисту права власності, позаяк від правильності обраного засобу захисту права власності врешті-решт залежить можливість задоволення позовних вимог.

Вивчення питань даної теми дає змогу оволодіти знаннями стосовно речово-правових засобів захисту. Речово-правові засоби спрямовані на захист суб'єктивного права власності як абсолютного цивільного права особи, яка на момент порушення права не перебуває у договірних відносинах з приводу спірного об'єкта. При цьому майновий об'єкт є індивідуально-визначеним і зберігся в натурі.

📖 Питання для обговорення:

1. Поняття та класифікація цивільно-правових способів захисту права власності.
2. Позов про витребування майна з чужого незаконного володіння (віндикація).
3. Вимога про усунення порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння (негаторний позов).
4. Допоміжні речово-правові засоби захисту права власності.
 - а) позов про визнання права власності;
 - б) позов про виключення майна з опису (звільнення майна з-під арешту);
 - в) визнання незаконним правового акта, що порушує право власності.

📖 Основні поняття: захист права власності, віндикація, негаторний позов, визнання права власності, добросовісний володілець, недобросовісний володілець.

📖 Контрольні запитання:

1. За якими критеріями здійснюється класифікація засобів захисту права власності?
2. Дайте характеристику речово-правових засобів захисту права власності.
3. Дайте характеристику зобов'язально-правових засобів захисту права власності.
4. Хто є відповідачем за віндикаційним позовом?
5. За яких умов річ може бути витребувана від добросовісного набувача?
6. Яка позовна давність застосовується при віндикації?
7. Охарактеризуйте самозахист як засіб захисту інтересів власника.
8. Що є підставою віндикаційного позову?
9. Хто є відповідачем за віндикаційним позовом?

10. Перелічіть умови пред'явлення віндикаційного позову.
11. Перелічіть умови пред'явлення негаторного позову.
12. Хто є відповідачем за негаторним позовом?

✍ Практичні завдання:

Задача 1. Д. повертався додому пізно ввечері. Його зупинив незнайомий чоловік і запропонував придбати у нього новий планшет за ціною, що була значно нижчою за реальну ціну планшетів такої моделі. Д. пригадав, що схожий планшет він бачив у свого сусіда М. Окрім того, він знав, що нещодавно з квартири сусіда викрали деякі речі. Незважаючи на ці обставини, Д. все ж таки планшет придбав. Наступного дня до Д. зайшов М., побачивши у нього свій планшет, заявив Д. вимогу про повернення планшета. Проте Д. відповів, що придбав його на ринку і повертати планшет не збирається.

Визначте вид володіння Д. Відповідь обґрунтуйте. Чи може М. витребувати свій планшет із володіння Д.?

Задача 2. Л. здала у ремонт велосипед, але через день їй довелося терміново виїхати у сусідню область. Повернувшись вона через 1 місяць. Йдучи наступного дня у майстерню, вона несподівано побачила як К. їде на її велосипеді. Вона зупинила К. і поставила умову про повернення речі, заявивши володільцю велосипеда, що може показати документи, які підтверджують її право власності. К. відмовився, мотивуючи це тим, що велосипед він купив на ринку.

Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку аргументів сторін. Відповідь обґрунтуйте.

Задача 3. Брат дівчини попросив, щоб вона зареєструвала його у своїй квартирі. Сестра погодилась, а він привів жити з собою двох своїх товаришів. Згодом дівчина пошкодувала про свій вчинок і звернулася до суду з позовом про визнання правочину недійсним.

Чи підлягає позов задоволенню? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 4. У Ф. було викрадено корову. Через два місяці з'ясувалося, що схожу корову бачили у мешканки сусіднього села Н. Ф. подала позов про витребування корови. Під час розгляду справи у суді з'ясувалося, що Н. купила корову, яка належала Ф. у невідомого їй чоловіка місяць тому, але корова через тиждень після її придбання захворіла і Н. змушена була її забити. Додавши до суми, одержаної від реалізації м'яса, ще 5 тис. грн., Н. придбала іншу корову, яка і знаходиться у неї.

Чи підлягає позов задоволенню? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 5. Т. і Б. були співвласниками будинку. Б., який проживав на другому поверсі, збудував веранду, після чого Т. звернувся з позовом до суду про її знесення. У позовній заяві він зазначив, що веранда перекриває природне освітлення його кімнати і змушує постійно користуватись електроосвітленням.

Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку діям Т. і Б. Чи були у Т. підстави звернутися до суду з вимогою про заборону будівництва веранди до того, як Б. це зробив?

Задача 6. С. звернувся з позовом до Я. про повернення суми позики. Ухвалою судді з метою забезпечення позову на майно Я. було накладено арешт і зобов'язано державну виконавчу службу провести опис її майна. Серед майна, яке описав державний виконавець, опинилися телевізор «Самсунг», комп'ютерний стіл та холодильник, які належали синові Я.

В який спосіб син Я. може захистити свої права на майно? Відповідь обґрунтуйте.

Задача 7. Зі складу будівельної організації скоєна крадіжка будівельних матеріалів (цегла, цемент, дошки, вікна, двері, шифер). Досудовим слідством було встановлено, що крадіжку скоїли працівники організації, які частково використали будівельні матеріали при будівництві і ремонті власних будинків, а частину матеріалів продали. Будівельна організація звільнила працівників і вимагала повернення вкрадених матеріалів.

Проаналізуйте ситуацію і дайте правову їй оцінку? Чи можливо повернути речі, якщо їх не встигли використати?

Задача 8. С. кілька років гаражем не користувався і передав гараж в оренду М. Для під'їзду до гаража необхідно було проїжджати між будинками Г. та П., які довідавшись, що власник наразі гаражем не користується і виїхав на кілька місяців за кордон, викопали рів, щоб М. не їздив щодня між їхніми будинками. Спільна ситуація тривала кілька тижнів, але сусідки відмовлялись закопати рів. М. звернувся до суду з негативним позовом.

Проаналізуйте ситуацію і дайте відповідь на питання: 1) чи правомірні вимоги М.? 2) чи має М. право на захист своїх прав у такий спосіб?

📖 Рекомендована література:

основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. Дата оновлення: 30.01.2024. (**глава 29: ст. 386-394**) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

2. Про судову практику у справах за позовами по захист права приватної власності: Постанова Пленуму Верховного суду України № 20 від 22.12.1995 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0020700-95>

3. Про судову практику в справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення: Постанова Пленуму ВСУ від 31.03.1995 р. №5 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-95>

4. Про судову практику в справах по захисту права власності та інших речових прав: Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 5 від 07.02.14 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0005740-14>

5. Про судову практику про виключення майна з опису: Постанова Пленуму ВСУ №6 від 27.08.1976 р URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-76>

6. Про практику застосування судами законодавства, що регулює право приватної власності громадян на жилий будинок: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 7 від 04.10.1991 р URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-91>

7. Аналіз деяких питань застосування судами законодавства про право власності при розгляді цивільних справ: URL: https://zib.com.ua/ua/100768-analiz_vsu_deyakih_pitan_zastosuvannya_sudami_zakonodavstva.html

8. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України: у 2 т. /за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. 5-е вид., перероб. і допов. К. : Юрінком Інтер, 2013. Т.1. С. 649-661.

9. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. /за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. 3-тє вид. К.: Юрінком Інтер, 2010. С. 756–781.

10. Захист права власності. *Цивільне право*: підручник: у 2 т. / за ред. В.І.Борисової, І.В. Спасиво-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Х. 2012. Т.1. Глава 19. 656 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072045843/pravo/tsivilne_pravo_tom_1_-_borisova_vi

11. Захист права власності. *Цивільне право України: Загальна частина* / за ред. проф. І.А. Бірюкова і Ю.О.Заїки. К. 2014. Глава 20. 510 с. URL: http://pidruchniki.com/1584072057339/pravo/tsivilne_pravo_ukrayini_zagalna_chastina

12. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О. І. Захист права власності *Цивільне право України*: підручник. Вид. 3, перероб. і доп. К.: Істина, 2011. Глава 17. 808 с. URL: http://pidruchniki.com/1584072046113/pravo/tsivilne_pravo_ukrayini

додаткова

13. Витребування майна з чужого незаконного володіння: судова практика URL: <http://blog.liga.net/user/emorozov/article/24797.aspx> (дата звернення 15.01.2022).

14. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з визнанням недійсними актів державних та інших органів: Роз'яснення ВАСУ від 26.01.2000 р. № 02-5/35 URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v_824600-01

15. Дзера І. О. Цивільно-правові засоби захисту права власності в Україні. К., 2001. 256с.

16. Лічман Л. Значення добросовісності набувача у судовій практиці у справах про захист права власності. *Право України*. 2021. № 5. С. 96–104

17. Малюська Д. Позов про визнання угоди недійсною чи віндикаційний позов? *Проблеми законодавства. Вісник ХІРУ та П.* 2002. Спецвипуск 1.

1. Осолінкер І.М. Самозахист права власності в Україні: автореф. дис. ... спец. 12.00.03. Харків., 2021. 20 с.

2. Погрібний С. Захист права власності на нерухоме майно: окремі питання судової практики. *Право України*. 2020. № 5. С. 77–86

Семінарське заняття № 3 (2 год.)

ПРАВОВА ОХОРОНА ЗАСОБІВ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ УЧАСНИКІВ ЦИВІЛЬНОГО ОБОРОТУ, ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ

Методичні рекомендації: вивчення цієї теми ставить за мету оволодіння студентами знаннями у сфері правової охорони основних засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг. Такі засоби допомагають споживачеві розрізнити товари і послуги різних виробників. При вивченні теми необхідно звернути увагу на те, що в останній період намітилася тенденція до розширення меж інституту засобів індивідуалізації за рахунок включення до сфери його правової охорони нових об'єктів, що виконують ідентифікуючі функції, – комерційних позначень та доменних імен.

При вивченні питання «Право інтелектуальної власності на комерційне найменування» слід звернути увагу на те, що в статтях 489-491 ЦК України вживається термін «комерційне найменування», а у ст. 90 ЦК України терміни «комерційне» та «фірмове» найменування вживаються як ідентичні. Водночас, фірмове найменування вказує на юридичну особу, а комерційне – на вид діяльності. Суб'єктом права на комерційне найменування може бути будь-яка юридична особа, що здійснює підприємницьку діяльність на території України. Особи можуть мати однакові комерційні найменування, якщо це не вводить в оману споживачів.

При вивченні питання «Право інтелектуальної власності на торговельну марку» слід звернути увагу на те, що крім ЦК України, нормативну базу охорони прав інтелектуальної власності на торговельні марки складають: Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг», Паризька конвенція про охорону промислової власності, Договір про закони щодо товарних знаків (чинний на території України з 1.08.96 р.) та ін. Торговельна марка - позначення, за яким товари і послуги одних осіб відрізняються від товарів і послуг інших осіб. Види торговельних марок: торговельна марка, яка має міжнародну реєстрацію, що діє на території України; зареєстрована торговельна марка; добре відома торговельна марка.

Об'єктом торговельної марки може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень. Набуття права на торговельну марку засвідчується свідоцтвом.

Географічне зазначення - найменування місця, що ідентифікує товар, який походить з певного географічного місця та має особливу якість, репутацію чи інші характеристики, зумовлені головним чином цим географічним місцем походження, і хоча б один з етапів виробництва якого (виготовлення (видобування) та/або переробка, та/або приготування) здійснюється на визначеній географічній території.

❖ **Питання для обговорення:**

1. Поняття та види засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг.
2. Право інтелектуальної власності на комерційне найменування:
 - 1) поняття та умови правової охорони комерційних найменувань;
 - 2) суб'єкти права на комерційні найменування, зміст їх прав;
 - 3) підстави виникнення, чинність та особливості використання прав на комерційне найменування.
3. Право інтелектуальної власності на торговельну марку (знак для товарів і послуг):
 - 1) поняття та види торговельних марок;
 - 2) умови надання правової охорони та підстави для відмови в наданні правової охорони;
 - 3) порядок одержання свідоцтва на торговельну марку;
 - 4) права та обов'язки, що випливають із свідоцтва на торговельну марку;
 - 5) припинення дії свідоцтва та визнання його недійсним. Захист прав на торговельну марку.
4. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення:
 - 1) поняття географічного зазначення та умови надання правової охорони;
 - 2) порядок реєстрації географічного зазначення;
 - 3) права та обов'язки, що випливають із реєстрації географічного зазначення;
 - 4) порядок визнання недійсною та припинення правової охорони географічного зазначення;
 - 5) захист прав, що випливають із реєстрації географічного зазначення.

☑ **Основні поняття:** засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, комерційне (фірмове) найменування, свідоцтво, торговельна марка, географічне зазначення, географічне місце, назва місця походження товару, доменне ім'я.

❖ **Питання для самоконтролю:**

1. Які елементи виділяють у комерційному найменуванні?
2. Чи може мати самостійне комерційне найменування підрозділ юридичної особи?
3. Чи можна відступати право на комерційне найменування іншій особі?
4. Чим відрізняється комерційне найменування від торговельної марки?
5. Які позначення не можуть бути зареєстровані як торговельні марки?
6. Яких видів бувають торговельні марки?
7. Які майнові права випливають зі свідоцтва на торговельну марку?
8. Які наслідки невикористання торговельної марки її володільцем?
9. Як охороняють права на добре відомі марки?
10. Чим відрізняється географічне зазначення від торговельної марки та комерційного найменування?
11. Які бувають географічні зазначення?
12. За яких умов надають правову охорону географічним зазначенням?
13. Коли може бути припинене право на використання географічного зазначення?

✍ **Практичні завдання:**

Завдання 1. Здійсніть порівняльну характеристику комерційного (фірмового) найменування і торговельної марки.

Завдання 2. Визначить співвідношення термінів:

- а) «комерційне найменування» та «найменування юридичної особи»;
- б) «торговельна марка» (ЦК України), «товарний знак» і «знак обслуговування» (Паризька конвенція з охорони промислової власності).
- в) «географічне зазначення», «географічне місце», «назва місця походження товару».

Задача 1. FM-радіостанція «Світ» звернулася до юридичної компанії за консультацією стосовно можливості одержання свідоцтва на знак для товарів і послуг. Об'єктом знака виступав набір звуків. На думку представників радіостанції, саме звукові позначення є найбільш ефективними для індивідуалізації радіопередач різних радіостанцій. В юридичній компанії роз'яснили, що об'єктом знака для товарів і послуг може бути тільки таке позначення, яке сприймається візуально, а тому, скоріш за все, НОІВ відмовить у реєстрації в якості знака набору звуків.

Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку консультації юридичної компанії. Відповідь обґрунтуйте.

Задача 2. Публічне акціонерне товариство «Обрій» розпочало випуск картопляних чіпсів, які відрізнялися відмінними смаковими якостями. Для індивідуалізації цих чіпсів серед картопляних чіпсів інших виробників ПАТ вирішило зареєструвати знак для товарів і послуг, яким би вони позначалися. Об'єктом знака виступав стилізований напис «ЧІПСИ СМАЧНІ».

Проаналізуйте ситуацію і дайте відповідь на питання чи відповідає дане позначення умовам надання правової охорони?

Задача 3. Виробник (ПрАТ) мінеральних вод «Кришталеве джерело» видобуває та розливає мінеральну воду, яка надходить до торговельної мережі. ПрАТ має відповідні документи на видобуток, зареєстровану торговельну марку «Кришталеве джерело», що збігається з назвою географічного місця, де знаходиться свердловина. Проте з технічних причин виробник не може повністю відкачувати необхідну кількість мінеральної води. Тому кілька ТОВ у встановленому законодавством порядку отримали дозвіл на видобування мінеральної води із свердловини і почали її продавати, а на пляшках вказували назву «Кришталеве джерело» (за місцем видобутку).

Проаналізуйте ситуацію і дайте відповідь на питання: 1) чи порушують своїми діями ТОВ права ПрАТ? 2) яким чином повинні бути врегульовані відносини між ПрАТ та ТОВ?

Задача 4. В інтересах групи грузинських підприємців Антимонопольна служба Грузії звернулася до Антимонопольного комітету України із заявою, у якій вказала, що підприємці Грузії мають право на використання назви місця походження товару «Боржомі» при виробництві та реалізації мінеральної води з Боржомських джерел і просила провести дослідження українського сегмента ринку мінеральної води із назвою «Боржомі». Проведеними перевіркою було встановлено, що декілька підприємств України без дозволу власника ліцензій чи уповноважених ними осіб для маркування своєї продукції – штучно мінералізованої води – використовували на етикетках назву «Боржомі» (типу боржомських вод). Вони тут же давали порівняльні характеристики виробленої ними води і води з Боржомських джерел.

Проаналізуйте ситуацію і дайте відповіді на такі питання: 1) чи є порушення у діях українських виробників штучно мінералізованої води? 2) яке рішення і який орган повинен винести у цій ситуації?

Задача 5. Одним з видів виробничої діяльності жителів селища Шаманське був збір кедрових горіхів у навколишніх лісах та їх реалізація у розфасованому вигляді в

м. Одесі. Після створення у селищі товариства з обмеженою відповідальністю «Кедровий горіх» і спорудження фасовочної фабрики, на упаковці з горіхами стали проставляти їх позначення «Горіхи Шаманські» – за найменуванням місця походження товару. НОІВ видала ТОВ «Кедровий горіх» свідоцтво про реєстрацію та надання права користування найменуванням місця походження товару «Горіхи Шаманські».

Через кілька років через необережне поводження туристів ліс вигорів, жителі селища позбулися доходів від збору кедрових горіхів, а ТОВ «Кедровий горіх» було ліквідовано.

Проаналізуйте ситуацію і дайте відповіді на такі питання: 1) який термін дії свідоцтва на право користування найменуванням місця походження товару «Горіхи Шаманські», виданого НОІВ ТОВ «Кедровий горіх»? 2) як він обчислюється? 2) Чи може бути припинено дію свідоцтва на право користування найменуванням місця походження товару «Горіхи Шаманські» при ліквідації ТОВ «Кедровий горіх» - власника свідоцтва?

📖 Рекомендована література:

основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 30.01.2024. (глава 43: ст. 489-490, глава 44: ст. 492-500, глава 45: ст. 501-504). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15.12.1993 р. №3689-XII. Дата оновлення: 31.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text>
3. Про правову охорону географічних зазначень: Закон України від 16.06.1999р. № 752-XIV. Дата оновлення: 31.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-14#Text> (дата звернення 30.11.2021).
4. Паризька конвенція по охороні промислової власності від 20.03.1883 р. (набрання чинності для України 25.12.1991 р.). URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_123
5. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 р. № 236/96-ВР. Дата оновлення: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 30.11.2021).
6. Щодо деяких питань про застосування господарськими судами законодавства у розгляді справ, пов'язаних із захистом права на об'єкти інтелектуальної власності: Вищий господарський суд України; Лист від 14.01.2004 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v3_31600-04
7. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про інтелектуальну власність: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 14.01.02 р. №01-8/31. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v8_31600-02#Text
8. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про інтелектуальну власність: Постанова Пленуму ВГС України № 12 від 17.10.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12#Text>
9. Посібник для суддів з інтелектуальної власності. Бенедисюк І.М. та ін. Київ: К.І.С. 2018. 424 с. URL: http://www.nsj.gov.ua/files/1541665727IntellProperty_Handbook_.pdf
10. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України: у 2 т. /за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В.В. Луця. 5-е вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2013. Т.1. С. 800-824.
11. Цивільне право України. Загальна частина: підручник. /за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. 3-тє вид. К.: Юрінком Інтер, 2010. С. 883–926.
12. Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг *Цивільне право*: підручник: у 2 т. / за ред. В.І.Борисової, І.В. Спасиво-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Х. 2012. Т.1. Глава 28. 656 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072045843/pravo/tsivilne_pravo_tom_1_-_borisova_vi (дата звернення 15.01.2022).

додаткова

13. Про нормативно-правові акти, що регулюють питання, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності: Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 8.10.03 р. №01-8/1199. *Вісник господарського судочинства*. 2004. №1.
14. Андрейчук Л.В. Правова охорона комерційних найменувань за законодавством України та країн ЄС: автореф. ... дис. к.ю.н.: 12.00.03. Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль. 2018. 20 с.
15. Гордейчук В.В. Виключне право на торговельну марку як елемент змісту правовідносин інтелектуальної власності (вітчизняний та міжнародно-правовий аспект): автореф. ... дис. к.ю.н.: 12.00.03. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків. 2018. 22 с.
16. Дмитрієва С. Деякі аспекти правової охорони зазначень походження товарів в Україні. *Право України*. 2003. № 2.
17. Іщук С. І. Право інтелектуальної власності на комерційне (фірмове) найменування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук спец. 12.00.03. Науково-дослідний ін-т приват. права і підпри АПрН України. К, 2009. 20 с.
18. Крижна В. М. Види торговельних марок *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2008. № 1. С. 44–51.
19. Крижна В. М. Комерційне найменування – ім'я суб'єкта підприємництва чи його комерційний псевдонім? *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2008. № 5. С. 16–20.
20. Крижна В. М. Найменування юридичних осіб і комерційне найменування. *Вісник господарського судочинства*. 2009. № 3. С. 116–119.
21. Крижна В. М. Правова охорона добре відомих торговельних марок за законодавством України. *Вісник господарського судочинства*. 2009. № 1. С. 74–78.
22. Каращук О.О. Місце географічного зазначення серед об'єктів інтелектуальної власності // *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. Том 1. Вип. 3(28). С. 92-95.
23. Коваленко Т. Торговельна марка як засіб комунікації // *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2020. №1. С. 29-34.
24. Ковальчук О.О. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення в Україні та країнах Європейського союзу: цивільно-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київський нац. ун-т ім. Т.Шевченка Київ, 2014. 19 с.
25. Разумова Г.В. Особливості реєстрації торговельної марки в Україні та зарубіжних країнах / Г.В. Разумова, Н.А. Протопопова, О.В. Гнатченко // *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 4(15). С. 142-147.

Семінарське заняття № 4 (2 год.)

СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАКОНОМ. ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА СПАДКУВАННЯ.

Методичні рекомендації: при вивченні даної теми слід звернути увагу на підстави закликання до спадкування за законом, сутність спадкування за правом представлення, способи прийняття спадщини, порядок оформлення прав на спадщину, сутність спадкової трансмісії, обставини за яких спадщина може бути визнана судом відумерлою, порядок визначення частки у спадщині, якщо спадкоємців є декілька.

Право на спадкування за законом виникає за відсутності заповіту, визнання його недійсним, неприйняття спадщини або відмови від її прийняття всіма спадкоємцями за заповітом, а також у разі не охоплення заповітом усієї спадщини. При вивченні питання «Черговість спадкування за законом...» слід звернути увагу на те, що спадкування за законом будується на засадах послідовності закликання черг до спадкування та рівності часток спадкоємців однієї черги. Спадкоємці кожної наступної черги спадкують за відсутності спадкоємців попередньої черги, тобто, якщо спадкоємців попередньої черги взагалі немає, або жоден з них не має права

спадкувати, або вони усунуті від спадкування, або позбавленні спадщини, або ніхто з них не прийняв спадщину, або відмовився від неї.

При вивченні питання «Поняття, строки та способи прийняття спадщини...» слід звернути увагу на загальне правило прийняття спадщини спадкоємцями – подання до нотаріальної контори заяви про прийняття спадщини. Така заява подається спадкоємцем особисто у строки визначені законодавством. Незалежно від того, коли відкрилася спадщина і коли спадкоємець подав заяву, остання належить йому з часу відкриття спадщини. Спадкоємець, який постійно проживав разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини, вважається таким, що прийняв спадщину.

Свідоцтво про право на спадщину – це процесуальний нотаріальний акт, який посвідчує перехід права власності на майно спадкодавця до спадкоємців. Видача Свідоцтва здійснюється після закінчення 6 місяців з часу відкриття спадщини і строком не обмежене. Коли у складі успадкованого майна є нерухоме майно, то спадкоємець отримує Свідоцтво про право на спадщину, яке є правостановлювальним документом.

Новелою цивільного законодавства України є спадковий договір. Відчужувачами у спадковому договорі можуть бути подружжя, один з подружжя, інша особа, набувачем – фізична або юридична особа. Спадковий договір підлягає державній реєстрації у Спадковому реєстрі згідно з Порядком державної реєстрації заповітів і спадкових договорів у Спадковому реєстрі, затвердженому постановою КМУ від 11.05.2011 р. № 491.

❖ **Питання для обговорення:**

1. Черговість спадкування за законом.
2. Спадкування усиновленими та усиновлювачами. Спадкування за правом представлення.
3. Поняття, строки та способи прийняття спадщини. Спадкова трансмісія.
4. Відмова від прийняття спадщини, її оформлення та правові наслідки.
5. Підстави та наслідки визнання спадщини відумерлою.
6. Оформлення права на спадщину.

☑ **Основні поняття:** спадкування за правом представлення, прийняття спадщини, спадкова трансмісія, свідоцтво про право на спадщину, спадковий договір.

❖ **Питання для самоконтролю:**

1. Які особи відносяться до першої черги спадкоємців?
2. Які особи відносяться до другої черги спадкоємців?
3. У яких випадках ЦК України допускає зміну черговості одержання права на спадкування?
4. Які способи прийняття спадщини, передбачені чинним законодавством?
5. Розкрийте особливості прийняття спадщини малолітніми, неповнолітніми, недієздатними та обмежено дієздатними особами.
6. Який порядок оформлення відмови від прийняття спадщини?
7. Розкрийте сутність спадкової трансмісії.
8. За яких умов у спадкоємців виникає відповідальність за боргами спадкодавця?
9. За яких обставин спадщина може бути визнана відмерлою?
10. До кого у власність переходить спадщина, визнана відумерлою?
11. Які повноваження має особа, яка управляє спадщиною?
12. Хто здійснює охорону спадкового майна?
13. Назвіть підстави визнання свідоцтва про право на спадщину недійсним.
14. Як співвідносяться відмова від прийняття спадщини та неприйняття спадщини?
15. Дайте визначення спадкового договору.
16. Перелічіть основні ознаки спадкового договору.
17. В яких випадках спадковий договір може бути припинено?

✍ Практичні завдання:

Задача 1. Н. був призначений єдиним спадкоємцем за заповітом. Через 5 місяців після відкриття спадщини він подав до нотаріальної контори заяву про відмову від спадщини. Дізнавшись про це через 2 місяці, його брат негайно звернувся до нотаріуса із заявою про прийняття спадщини. Проте нотаріус повідомив брата, що, оскільки, 6-місячний строк для прийняття спадщини сплив ще 4 місяці тому, його заява не розглядатиметься, і спадщина перейде до територіальної громади.

Проаналізуйте ситуацію і дайте юридичну оцінку дій нотаріуса.

Задача 2. Після смерті в М. залишалася спадщина на суму 80 000 грн. Майно і кошти були придбані за період спільного життя з дружиною. З ним проживала тітка, яка знаходилася на його утриманні. З родичів є повнолітній син, який проживав окремо, дружина, мати. М. був складений заповіт на $\frac{1}{4}$ частку всього майна, за яким спадкоємцем цієї частки є син.

Проаналізуйте ситуацію і визначте коло спадкоємців та їх частки у спадщині.

Задача 3. Після оголошення К. померлим, спадщину прийняли його дружина та дочка. Нотаріус, до якого звернулися спадкоємці за свідоцтвом про право на спадщину, пояснив, що він повинен накласти заборону на відчуження квартири на 5 років. Спадкоємці вважали дії нотаріуса неправомірними і оскаржили дії нотаріуса в суді, пояснивши, що мають намір негайно переїхати на постійне місце проживання до Польщі і вже домовились з покупцем про продаж квартири.

Проаналізуйте ситуацію і дайте юридичну оцінку дій нотаріуса та спадкоємців

Задача 4. У подружжя було троє синів: перший – 35 років, другий – 31 рік, третій – 25 років. У другого сина є дружина та дитина (10 років). У подружжя було спільне майно – будинок, яка вони заповіли всім своїм синам. Подружжя померло. Після прийняття спадщини другий син потрапив у ДТП і загинув.

Проаналізуйте ситуацію і визначте коло спадкоємців та їх частки у спадщині.

Задача 5. Л. помер у січні 2010 року. Через 8 місяців його дружина, яка мешкала в іншому місті, звернулася до суду з позовом про визнання за нею права власності в порядку спадкування на будинок та автомобіль, які вони придбали під час шлюбу. На підтвердження своїх вимог Л. посилалася на фактичний вступ у володіння часткою спадкового майна – після поховання вона взяла обручку чоловіка і декілька його речей.

Проаналізуйте ситуацію і дайте відповідь на питання яке рішення повинен прийняти суд?

📖 Рекомендована література:

основна

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 30.01.2024. (гл. 86: ст. 1225-1267, глава 87: ст. 1268-1285, глава 89: ст. 1296-1301). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

2. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджений наказом Мін. юстиції № 296/5 від 22.02.2012 р. Дата оновлення: 30.09.2023. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>

3. Порядок державної реєстрації заповітів і спадкових договорів у Спадковому реєстрі, затвердженому постановою КМУ від 11.05.2011 р. № 491. Дата оновлення: 30.12.2023. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/491-2011-п>

4. Постанова Пленуму ВСУ Про судову практику у справах про спадкування № 7 від 30.05.2008 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>

5. Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування: Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ 16.05.2013 № 24-753/0/4-13. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13>

6. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України у 2 т. вид., перероб і допов. / за ред. О.В.Дзери (кер. авт. кол.), Н.С.Кузнецової. В.В.Луця. К. : Юрінком Інтер, 2013. Т. II. С. **1058-1089, 1100-1114**.

7. Спадкування за законом. Здійснення права на спадкування. *Цивільне право*: підручник: у 2 т. / за ред. В.І.Борисової, І.В. Спасибо-Фатеевої, В.Л. Яроцького. Х. 2012. Т.1. Глави 23, 24. 656 с. URL: https://pidruchniki.com/1584072045843/pravo/tsivilne_pravo_tom_1_-_borisova_vi

8. Цивільне право України. Особлива частина: підручник/ за ред. О.В.Дзери, Н.С.Кузнецової, Р.А.Майданика. 3-тє вид. К.: Юрінком Інтер, 2010. С. **1109-1164**.

9. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Старцев О. І. Спадкування за законом. Здійснення права на спадкування. Спадковий договір. *Цивільне право України*: підручник. Вид. 3, перероб. і доп. К.: Істина, 2011. Глава 37, 38. 40. 808 с. URL: http://pidruchniki.com/1584072046113/pravo/tsivilne_pravo_ukrayini (дата зверн. 01.12.2021)

додаткова

10. Васильченко В.В. Спадковий договір: деякі міркування з приводу нормотворчості. *Підприємництво, господарство і право*. 2006. с. 34 – 35.

11. Даценко В. М., Гуцал Л. В., Юровська Г. В. 93 питання з сімейного права. Посібник для суддів. Під редакцією В. М. Даценка. Київ: Алерта, 2020. 98 с.

12. Зайцев О.Л. Межі здійснення прав суб'єктами спадкових правовідносин. *Право і безпека*. 2012. № 4 (46). С. 272-276.

13. Рабовська С.Я. Правовий порядок нотаріального оформлення здійснення права на спадкування. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 3. С. 160-162

14. Кухарев О. Правова природа переоформлення відумерлої спадщини у власність територіальної громади. *Право України*. 2013. № 10. С. 218-225

15. Кухарев О. Є. Теоретичні та практичні проблеми диспозитивності в спадковому праві: монографія. Київ: Алерта, 2019. 498 с.

16. Кухарев О. Є. Спадкове право України : підручник. Київ : Алерта, 2020. 362 с.

17. Кухарев О. Є. Аналіз судової практики розгляду цивільних справ про спадкування : практ. посіб., 2-е вид., перероб. і допов. Київ : Алерта, 2020. 362 с.

18. Мазуренко С.В. Спадковий договір у цивільному праві України.: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одес. нац. юрид. академія. О., 2004. 20 с.

19. Шама Н.П. Спадковий договір в цивільному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. Львів. 2008. 16 с.

20. Черногор Н.В. Строки та терміни у спадковому праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03. Одеса. 2011. 20 с.

21. Федорич І.Я. Здійснення права на спадкування. авореф. ... к.ю.н. за спец. 12.00.03. Івано-Франківськ, 2018. 18 с.

22. Фесенко Є.В. Особливості спадкування авторських прав. автореф. дис. ... к.ю.н. спец. 12.00.03. Харків. 2018. 19 с. http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Fesenko/a_Fesenko.pdf

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ (МОДУЛЬ2)

Завдання для контрольної роботи студентів заочної форми навчання з дисципліни «Цивільне право України» здобувачам необхідно виконувати письмово в зошиті. Вибір варіанту завдань здійснюється відповідно до порядкового номеру здобувача у журналі обліку академічної групи. Максимальна кількість балів за виконану домашню контрольну роботи становить 30 балів.

Варіант контрольної роботи містить 4 види завдань

1. Теоретичне питання, яке оцінюється у 6 балів.
2. Визначення 3-х понять, кожне з яких оцінюється у 2 бали – разом 6 балів. Визначення дається відповідно до існуючих теоретичних концепцій та положень законодавства.
3. Практичне завдання, яке оцінюється у 10 балів. Розв'язуючи практичне завдання необхідно дати правильну відповідь на поставлені питання та обґрунтувати її із зазначенням відповідних норми законодавства.
4. Розробка 2-х тестових завдань, кожне з яких оцінюється у 4 бали – разом 8 балів. Тестові завдання розробляються таким чином: питання тесту повинно завершуватися знаком запитання. До нього додаються чотири варіанти відповіді, лише одна з яких є правильною. Правильну відповідь позначаєте: підкресленням, округлюєте цифру чи іншим способом на Ваш вибір.

Приклад тестових завдань:

1. Яке особисте немайнове право належить до тих, що забезпечують природне існування фізичної особи?

- А) право на індивідуальність;
- Б) право на особисту недоторканість;
- В) право на інформацію;
- Г) право на свободу пересування.

2. Який із перелічених способів захисту права власності НЕ відноситься до речово-правових?

- А) позов власника про витребування майна із чужого незаконного володіння;
- Б) позов про визнання права власності;
- В) позов про захист права власності від порушень, не пов'язаних з позбавленням володіння;
- Г) позов, коли власник пов'язаний з правопорушником зобов'язальними правовідносинами;
- Д) віндикаційний позов.

Виконані завдання здаються на кафедру цивільного права Навчально-наукового юридичного інституту не пізніше ніж за 10 календарних днів до початку заліково-екзаменаційної сесії і є не тільки складовою підсумкової оцінки за екзамен, а й умовою допуску здобувача вищої освіти заочної форми навчання до іспиту з дисципліни «Цивільне право України». При дистанційній формі навчання здобувач скан- або фотокопію виконаної роботи, за погодженням із керівником дисципліни, надсилає у Classroom або на електронну адресу викладача.

ВАРІАНТ 1

1. Розкрийте питання: «Майнові права інтелектуальної власності на об'єкти суміжних прав та строк їх чинності»

2. Дайте визначення понять: право спільної власності, винахід, спадкування.

3. Виконайте практичне завдання.

12-річну Олену привезли у лікарню із захворюванням на апендицит. Після надання медичної допомоги стан хворої покращився, однак після додаткового обстеження лікарі почали наполягати на хірургічному втручанні. Батьки Олени на це не погоджувались і вирішили забрати дитину додому. Завідувач хірургічним відділенням дав на це згоду. Через 2 дні стан Олени значно погіршився, лікарі діагностували ускладнення, оскільки вчасно не було проведено оперативне лікування. Їй зробили дуже складну операцію, післяопераційний період тривав дуже довго.

Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку дій батьків та завідувача?

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Набуття права власності на безхазяйну річ».

ВАРІАНТ 2

1. Розкрийте питання: «Підстави та наслідки визнання спадщини відумерлою».

2. Дайте визначення понять: сервітут, заповідальний відказ, автор.

3. Виконайте практичне завдання.

На урочистому засіданні до дня медичного працівника, яке проводилося у конференц-залі лікарні, головний лікар привітав нещодавно прийняту на роботу лікарку із 29-річчям і побажав їй до 30 років одружитися. Лікарка вважає, що цим самим головний лікар втрутився в її особисте життя, а той вважає, що він ніяких протиправних дій не вчинив.

Дайте правову оцінку ситуації, що склалася. Відповідь обґрунтуйте.

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Набуття права власності за договором».

ВАРІАНТ 3

1. Розкрийте питання: «Права та обов'язки суб'єктів прав на винаходи (корисні моделі)».

2. Дайте визначення понять: здійснення права власності, заповіт, винахід.

3. Виконайте практичне завдання.

С., яка має десятирічну дочку від першого шлюбу, вирішила вдруге вийти заміж за Сергія Павленка. Павленко поставив перед С. декілька умов, однією з яких була вимога змінити прізвище і по-батькові її доньки Ірини. Павленко хотів, щоб доньку С. звали Іриною Сергіївною Павленко. Ірина, яка підтримувала стосунки зі своїм рідним батьком, не хотіла змінювати ані прізвище, ані по-батькові.

Проведіть аналіз і дайте відповідь на такі питання: 1) чи правомірна вимога С. щодо зміни прізвища дитини? 2) чи правомірна вимога С. щодо зміни по батькові дитини?

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Позов про витребування майна з чужого незаконного володіння (віндикація)».

ВАРІАНТ 4

1. Розкрийте питання: «Промисловий зразок: поняття, умови надання правової охорони, критерії охороноздатності».

2. Дайте визначення понять: аудіовізуальний твір, спадкодавець, речове право.

3. Виконайте практичне завдання.

Коли Настя досягла 10-річного віку, то звернулася до батьків з проханням посприяти у зміні її імені на Амелію, оскільки таке ім'я їй подобається більше. Батьки

категорично відмовились. Бабця Насті звернулася до органу опіки та піклування з проханням допомогти змінити ім'я внучки.

Яке рішення має прийняти орган опіки і піклування? Відповідь обґрунтуйте.

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Набуття права власності на скарб».

ВАРІАНТ 5

1. Розкрийте питання: «Загальна характеристика права володіння чужим майном».

2. Дайте визначення понять: емфітевзис, промисловий зразок, спадкоємець.

3. Виконайте практичне завдання.

Після розлучення співака О. та актриси П. остання вирішила написати і опублікувати книгу автобіографічного змісту, в якій висвітлювалися б окремі, найбільш яскраві моменти з життя актриси. Дізнавшись про це, О. заявив своїй колишній дружині, а також у засобах масової інформації, що він проти згадування у книзі будь-яких фактів, пов'язаних із їх колишнім подружнім життям. Натомість актриса запевнила, що жодного неправдивого слова у книзі не буде і підтвердила свій намір опублікувати книгу.

Проведіть аналіз ситуації і дайте правову оцінку дій О. та П. Відповідь обґрунтуйте.

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Поняття, строки та способи прийняття спадщини».

ВАРІАНТ 6

1. Розкрийте питання: «Припинення державної реєстрації та визнання прав на промисловий зразок недійсними».

2. Дайте визначення понять: право на життя, майнове право, торговельна марка.

3. Виконайте практичне завдання.

Між власниками межуючі земельних ділянок виник спір, хто має право на збирання плодів фруктових дерев, які розташовані на одній земельній ділянці, а гілки із плодами звисають на іншу ділянку. Власник ділянки, на якій ростуть дерева, наполягав на тому, що право збирання плодів належить йому, оскільки саме корні живлять дерева. Власник сусідньої ділянки вважав, що його володіння розповсюджується не тільки на поверхність земельної ділянки, але і на все, що знаходиться над нею. До того ж плоди досягають завдяки сонячному промінню, які падають на його ділянку, а він не зобов'язаний допускати сусіда на свою ділянку для збору плодів.

Проаналізуйте ситуацію, що склалася і дайте правову оцінку аргументів сусідів.

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Черговість спадкування за законом».

ВАРІАНТ 7

1. Розкрийте питання: «Особливі заповідальні розпорядження заповідача».

2. Дайте визначення понять: суперфіцій, прийняття спадщини, географічне зазначення.

3. Виконайте практичне завдання.

Сім'я К. вирішила збудувати на місці старого батьківського будинку новий. Розбираючи стару будівлю сусід П., який допомагав сім'ї К. у будівельних роботах, знайшов під підлогою старий глечик. У ньому були заховані 44 старовинні монети; 10 з них були золоті. За попередньою експертною оцінкою вартість знайденого становила 35 000 грн.

Проаналізуйте ситуацію і дайте відповідь на питання: 1) хто є власником знайдених монет? 2) чи зміниться рішення, якщо П. допомагав сім'ї К. за оплату?

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Захист інтересів фізичної особи при проведенні фото-, кіно-, теле- та відеозйомки».

ВАРІАНТ 8

1. Розкрийте питання: «Поняття та види засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг».

2. Дайте визначення понять: раціоналізаторська пропозиція, спадщина, безхазяйна річ.

3. Виконайте практичне завдання.

Батьки малолітнього Романа загинули в дорожньо-транспортній пригоді. Опікуном Романа було призначено тітку – сестру його померлої мами. Для виконання обов'язків опікуна тітка поселилася у квартиру, що належала на праві власності батькам Романа. Власного житла у неї не було. Проживши в квартирі 11 років (з 2002 року), 20 січня 2013 року тітка звернулася до суду про визнання за нею прав власності на квартиру за набувальною давністю.

Проаналізуйте ситуацію і дайте відповідь на питання: чи підлягає позов тітки задоволенню?

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Право на повагу до гідності та честі. Право на недоторканість ділової репутації».

ВАРІАНТ 9

1. Розкрийте питання: «Право на заповіт, його скасування та зміну. Право на обов'язкову частку у спадщині».

2. Дайте визначення понять: комп'ютерна програма, спадковий договір, сервітут.

3. Виконайте практичне завдання.

Виконавчий комітет міської ради прийняв рішення про передачу у комунальну власність скульптури відомого скульптора на підставі того, що власник належним чином не утримує цю скульптуру, яка є пам'яткою культури та історії і потребує реставрації, власник же відмовляється оплачувати витрати, пов'язані з реставрацією. Р. звернувся до голови міської ради з вимогою повернути йому скульптуру, яка є його приватною власністю. Йому пояснили, що з дня винесення рішення про примусове вилучення скульптури ця річ перейшла у комунальну власність територіальної громади і тепер йому не належить.

Р. звернувся до суду з позовною заявою про витребування скульптури, яку в нього вилучили незаконно і передали у власність територіальної громади.

Проаналізуйте ситуацію і дайте відповідь на питання: 1) в якому порядку може відбуватися викуп пам'ятки історії та культури? 2) чи всі дії виконавчого комітету були законними? 3) чи задовольнить суд вимоги Р.? Відповідь обґрунтуйте.

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Право інтелектуальної власності на комерційне найменування»

ВАРІАНТ 10

1. Розкрийте питання: «Зміст та забезпечення права на свободу та права на особисту недоторканість. Випадки обмеження свободи особи».

2. Дайте визначення понять: заповіт, право власності, оригінальність твору.

3. Виконайте практичне завдання.

У зв'язку з відрядженням за кордон Максим вирішив продати меблевий гарнітур (софа, 2 крісла, журнальний столик), шафу, книги, піаніно та кухонний гарнітур. Степан домовився, що купить все, окрім кухонного гарнітуру, але забрати меблі він зможе лише через 10 днів (після закінчення ремонту в його новій квартирі). Степан

наполіг на оформленні договору в письмовій формі. У договорі сторони зазначили, що Степан стає власником придбаних речей з моменту укладання договору. Степан, крім укладання договору, передав Максиму завдаток в сумі 600 грн., а решту пообіцяв сплатити, коли забере всі речі, тобто через 10 днів. В обумовлений строк Степан не з'явився через хворобу. Через 2 дні, внаслідок необережного використання праски дванадцятирічним сином Максима в кімнаті, де знаходилися речі, виникла пожежа. Всі речі, окрім журнального столика стали непридатними для використання. Довідавшись про те, що сталося, Степан звернувся до Максима з вимогою про повернення завдатку. Максим також вважав, що Степан повинен заплатити йому всю суму, оскільки він став власником на підставі договору.

Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку аргументів сторін. Чи зміниться рішення у разі, якщо пожежа сталася б через 5 днів з моменту укладення договору?

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Право інтелектуальної власності на торговельну марку».

ВАРІАНТ 11

1. Розкрийте питання: «Спадкування права на земельну ділянку, вклад у банку, права на відшкодування збитків, моральної шкоди».

2. Дайте визначення понять: патент, реципієнт, право на інформацію.

3. Виконайте практичне завдання.

Член житлово-будівельного кооперативу «Мир» Н. вирішив продати квартиру, в якій він мешкає, своєму брату. Нотаріус, до якого сторони звернулися за посвідченням договору купівлі-продажу, відмовився зробити це і пояснив, що власником квартири, яка знаходиться в будинках житлово-будівельних кооперативів, є сам кооператив. Н., вважаючи, що саме він є власником квартири, оскаржив дії нотаріуса,

Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку аргументів сторін. Чи зміниться рішення, якщо буде встановлено, що Н. повністю вніс свій пайовий внесок за квартиру, але в період знаходження у шлюбі?

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Об'єкти авторського права».

ВАРІАНТ 12

1. Розкрийте питання: «Право на охорону здоров'я та право на медичну допомогу, їх забезпечення та реалізація».

2. Дайте визначення понять: твір, власник, спадковий договір.

3. Виконайте практичне завдання. Подружжю належить на праві власності житловий будинок у смт. Богородчани Івано-Франківської області. Будинок розташований недалеко від вулиці, і подружжя вирішило використати частину будинку для зайняття підприємницькою діяльністю, для чого переобладнати одну із кімнат будинку під продуктовий магазин. Коли подружжя звернулось за консультацією до знайомого юриста, той роз'яснив, що за чинним законодавством житлові будинки повинні використовуватися лише для проживання в них, але не для підприємницьких цілей. Подружжя заперечувало, не розуміючи, чому вони як власники будинку не можуть користуватися ним на свій розсуд.

Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку аргументів сторін.

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Винахід як об'єкт права інтелектуальної власності».

ВАРІАНТ 13

1. Розкрийте питання: «Право на особисті папери та розпорядження ними. Право на таємницю кореспонденції».

2. Дайте визначення понять: право власності, заповідальний відказ, співавтори.

3. Виконайте практичне завдання.

Повертаючись пізно ввечері додому, Сергій побачив на лавці біля свого будинку телефон та декілька візиток. Оглянувшись довкола та оцінивши ситуацію, що склалася, Сергій вирішив, що таким чином власник телефону відмовився від свого права власності на телефон і, відповідно, він може забрати цей телефон собі, що Сергій і зробив.

Через декілька днів до нього звернувся знайомий Петро, який повідомив, що він розшукує свій телефон, який нещодавно у нього пропав, можливо він з цього приводу щось знає. Звернення мотивував тим, що нещодавно заходив до Сергія, однак не заставши його вдома, очікував останнього біля будинку приблизно 30 хвилин. Сергій відповів що він нічого з цього приводу повідомити не може.

Проведіть аналіз і дайте відповіді на такі питання: 1) чи правомірними є дії Сергія? 2) чи можна вважати, що Петро за таких обставин відмовився від права власності на телефон?

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Винахід та раціоналізаторська пропозиція як об'єкти права інтелектуальної власності».

ВАРІАНТ 14

1. Розкрийте питання: «Право на спадкування. Усунення від права на спадкування».

2. Дайте визначення понять: спільна часткова власність, донор, евтаназія.

3. Виконайте практичне завдання.

Петро багато років дружив із Семеном. До дня народження Семена Петро вирішив зробити йому дещо несподіваний подарунок. Він без відома Семена використав належні останньому матеріали з дерева і виготовив крісло. Після того, як іменинник отримав подарунок, з'ясувалося, що з цих матеріалів йому мали виготовити кухонний стіл. Семен поставив вимогу перед Петром відшкодувати вартість матеріалів, які той використав для виготовлення крісла. Петро, зі свого боку, вимагав оплати своєї праці, оскільки річ, яку він виготовив може бути використана Семеном.

Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку аргументів сторін. Відповідь обґрунтуйте.

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Промисловий зразок як об'єкт права інтелектуальної власності».

ВАРІАНТ 15

1. Розкрийте питання: «Поняття, характерні ознаки та види речових прав на чуже майно».

2. Дайте визначення понять: наукове відкриття, особистий сервітут, інтелектуальна власність.

3. Виконайте практичне завдання.

75-ти річний Д. уклав з К. спадковий договір, за яким Д. виступав відчужувачем, а К. – набувачем. К. зобов'язався до настання смерті Д. упорядковувати належну Д. земельну ділянку та доглядати за його домашніми тваринами. До настання смерті Д., К. трагічно загинув. Його спадкоємці звернулися до Д. з вимогою про передачу їм у власність майна, що було предметом спадкового договору. Д. у задоволенні заявлених вимог відмовив, завивши, що зазначене майно перейшло б до К. і, відповідно, після його смерті, до його спадкоємців, лише у тому випадку, коли б К. помер після відкриття спадщини Д. Водночас Д. погодився оплатити спадкоємцям К. фактичні витрати, які він поніс у зв'язку з виконанням умов спадкового договору, за умови, що це не суперечитиме чинному законодавству. З метою одержання консультації свого питання Д. звернувся до юриста.

Проаналізуйте ситуацію і надайте консультацію Д.

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Зміст авторського права. Виникнення і здійснення авторського права»

ВАРІАНТ 16

1. Розкрийте питання: «Відмова від прийняття спадщини, її оформлення та правові наслідки».

2. Дайте визначення понять: право на медичну допомогу, спадкування за заповітом, патент.

3. Виконайте практичне завдання.

А є власником земельної ділянки. Сусідню ділянку придбав Б. і почав зводити на її території котедж. Враховуючи порівняно невеликі розміри своєї ділянки, Б. не вистачало місця для зберігання будівельних матеріалів і, оскільки не було іншої придатної для цього території, він частково здійснив їх складування на ділянці, належній А.

А. заперечував проти дій Б., вважаючи їх такими, що обмежують належне йому право власності і виклав свої заперечення у негативному позові.

А. в свою чергу послався на те, що його дії повною мірою узгоджуються з законом і є різновидом законного сервітуту (пункт ж ст. 99 Земельного кодексу України).

Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку аргументів сторін.

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Майнові права інтелектуальної власності на твір та строк їх чинності».

ВАРІАНТ 17

1. Розкрийте питання: «Винахід (корисна модель): поняття та умови надання правової охорони».

2. Дайте визначення понять: програма організацій мовлення, набувальна давність, спадкоємець.

3. Виконайте практичне завдання.

Після смерті В. залишилося спадкове майно у складі будинку вартістю 60 тис. грн., речей звичайної домашньої обстановки і вжитку вартістю 15 тис. грн. та вклад у банку у розмірі 30 тис. грн. Будинок і речі звичайної домашньої обстановки та вжитку В. заповів релігійній громаді, а вклад у банку - своєму братові. Після відкриття спадщини залишилися працездатна вдова, 25-річна дочка-інвалід і 30-річний син, який працював вантажником у порту.

Проаналізуйте ситуацію і назвіть осіб, які мають право на спадкування та визначте частку кожного із них. Відповідь обґрунтуйте.

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Вимога про усунення порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння (негативний позов)».

ВАРІАНТ 18

1. Розкрийте питання: «Право на інформацію про стан свого здоров'я та право на таємницю про стан здоров'я, їх забезпечення і реалізація».

2. Дайте визначення понять: право приватної власності, прийняття спадщини, авторське право.

3. Виконайте практичне завдання.

29 січня 2004 року загинув житель м. Коломиї Р. Із спадкоємців першої черги у нього залишився тільки син Андрій, а з другої черги - рідна сестра. Заповіту складено не було. Сестра вважала, що спадкоємцем має стати вона, оскільки за тиждень до загибелі Р. його син намагався отруїти батька, але побачивши страждання останнього після випитої отрути, не витримав і відвіз батька до лікарні. У зв'язку з цим сестра

стверджувала, що син не може отримати право на спадкування як особа, яка скоїла замах на життя спадкодавця.

Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку аргументів сестри Р. щодо її права на спадкування.

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Право власності на земельну ділянку».

ВАРІАНТ 19

1. Розкрийте питання: «Самочинне будівництво та його правові наслідки».

2. Дайте визначення понять: спільна часткова власність, відкриття, заповідальний відказ.

3. Виконайте практичне завдання.

У вітальній новорічній листівці, розісланій однією з політичних партій у м. Львові було використано намальоване івано-франківським митцем М. зображення новорічної ялинки, встановленої у м. Івано-Франківську. Про листівку автор малюнку дізнався із соціальних мереж. На своїй сторінці у мережі Facebook М. дозволив некомерційне використання малюнку користувачами «для себе», але 19 грудня заборонив будь-яке використання малюнку.

Чи правомірно було використано малюнок? Чи порушені цією партією права автора?

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Спадковий договір».

ВАРІАНТ 20

1. Розкрийте питання: «Спадкування усиновленими та усиновлювачами. Спадкування за правом представлення».

2. Дайте визначення понять: право власності на землю, фотографічний твір, спадковий договір.

3. Виконайте практичне завдання.

М. звернулась до суду з позовом до Л. про захист її прав на курсову роботу. В процесі розгляду справи суд з'ясував тотожність обох курсових робіт, які після перевірки були повернуті викладачем на повторне виконання як такі, що не мають самостійного характеру і є плагіатом. Курсова робота позивачки надійшла поштою в деканат 10 жовтня 2016 р. з Львівської області, а на перевірку була подана 16 жовтня цього ж року. Курсова робота Л. – жителя Одеси, надійшла на кафедру 15 жовтня, а на перевірку подана 17 жовтня. Цього ж дня обидві роботи були передані на рецензування викладачу. Відповідач стверджував, що роботу він писав із навчального посібника, це стверджувала і позивачка. Суддя призначив літературознавчу експертизу, яка дала висновок, що обидві роботи списані з одного навчального посібника і виконані незалежно. В роботах є незначні тотожні відхилення від тексту першоджерела.

Проведіть аналіз і дайте відповіді на такі питання: чи підлягає позов задоволенню? Відповідь обґрунтуйте.

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Право спільної часткової власності».

ВАРІАНТ 21

1. Розкрийте питання: «Поняття та юридичні ознаки заповіту. Види заповітів».

2. Дайте визначення понять: співавторство, річ, емфітевзис.

3. Виконайте практичне завдання.

Декілька авторів створили малюнки, які згодом було використано ТОВ «Лора» при виробництві чайних сервізів. Автори вимагали від ТОВ «Лора» укладення договору на використання їх малюнків, посилаючись на те, що на всі твори, зокрема й виконані в порядку службового завдання, авторське право належить самим авторам.

ТОВ «Лора» відмовилося задовольняти таку вимогу, оскільки у трудовому договорі зазначено, що право на використання всіх творчих результатів інтелектуальної власності працівників належить саме ТОВ. До того ж, ТОВ вважає, що створено промислові зразки, а не твори, що охороняються авторським правом.

Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку дій та аргументів ТОВ «Лора» і авторів, які створили малюнки.

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Право спільної сумісної власності».

ВАРІАНТ 22

1. Розкрийте питання: «Поняття та способи захисту особистих немайнових прав. Поновлення порушеного особистого немайнового права».

2. Дайте визначення понять: секретний заповіт, спільна сумісна власність, відкриття спадщини.

3. Виконайте практичне завдання.

Майстер і технолог розробили та запровадили у себе на підприємстві спосіб виробництва пензликів. Після п'ятимісячного використання запропонованого способу була виявлена його висока ефективність. Автори розробки запропонували адміністрації запатентувати розробку як винахід, але, не отримавши відповіді впродовж двох місяців, подали заявку від власного імені. При цьому з метою пришвидшення отримання виключних прав на створений ними спосіб вони вирішили запатентувати його не як винахід, а як корисну модель.

Патентне відомство відмовило у видачі патенту на корисну модель, обґрунтувавши це порушенням заявниками чинного законодавства.

Проаналізуйте ситуацію і дайте відповідь на питання: 1) чи правильне рішення, прийняте щодо заявки? 2) якщо заявниками допущені порушення, назвіть їх та вкажіть, чи зберіглась можливість їх усунення?

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Реквізиція та конфіскація як підстави припинення права власності».

ВАРІАНТ 23

1. Розкрийте питання: «Особливості права спільної сумісної власності подружжя».

2. Дайте визначення понять: суперфіцій, свідоцтво про право на спадщину, патент.

3. Виконайте практичне завдання.

Ж., перебуваючи в міському парку, записав на плівку танцювальну музику, яку на танцмайданчику виконував ансамбль під керівництвом диригента П. На прохання молоді, яка збиралася у дворі багатоквартирного будинку, де жив Ж., він виставляв магнітофон на підвіконня і включав його на повну гучність із записаною танцювальною музикою. У двір приходили підлітки з сусідніх будинків, і він перетворювався на велику танцювальний майданчик.

Коли про це стало відомо П., він пред'явив позов Ж., звинувативши його в незаконному запису танцювальної музики у виконанні ансамблю, яким він керував, і у публічному відтворенні запису без його дозволу і без виплати йому винагороди. П. вимагав виплатити йому винагороду за цей запис і відшкодувати збитки, які він поніс із-за відтоку молоді з міського танцмайданчика.

При розгляді справи в суді Ж. позов не визнав, заявивши, що танцювальну музику, виконувану ансамблем у міському парку, він записував в особистих цілях, ніякої матеріальної вигоди від цього не мав, молодь під звуки його магнітофона танцювала у дворі безкоштовно.

Проведіть аналіз і дайте відповіді на такі питання: 1) чи зобов'язаний був Ж. отримати дозвіл у П. на запис танцювальної музики, що виконується ансамблем? 2) чи зобов'язаний був Ж. виплатити П. винагороду після запису танцювальної

музики на магнітофон? 3) чи є включення магнітофона у зазначених умовах публічним відтворенням запису? чи мав на це право Ж.? 4) яке рішення має винести суду?

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Інститут виконання заповіту».

ВАРІАНТ 24

1. Розкрийте питання: «Особисті немайнові права автора та строк їх чинності».

2. Дайте визначення понять: реквізиція, винахід, спадкування.

3. Виконайте практичне завдання.

К., прочитавши наукову роботу українського вченого, вирішив, що вона геніальна, і потрібно, щоб не лише українці прочитали її. Він переклав твір на англійську мову і видав 30 примірників.

Автор був згоден на опублікування, але коли дізнався, що роботу перекладено на англійську мову, подав позов до суду, бо не бажав цього.

Проведіть аналіз ситуації і дайте відповідь на питання: чи правомірні дії К.?

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Заповіт: форма та порядок посвідчення».

ВАРІАНТ 25

1. Розкрийте питання: «Набуття права власності на бездоглядну домашню тварину».

2. Дайте визначення понять: сирітський твір, право на життя, спадкодавець.

3. Виконайте практичне завдання.

С., П., Б. та О. уклали з видавництвом договір про підготовку двотомника «Технічна документація для свердловин». Коли вийшов перший том, його укладачами були зазначені тільки С. та П. Вони ж були названі авторами вступної статті. У позовній заяві Б. та О. вимагали зобов'язати видавництво опублікувати відповідні виправлення у другому томі та виплатити їм авторський гонорар. Б. — журналіст. Він здійснив вичитку, перевірку структури та змісту опублікованих текстів. О., який володіє іноземними мовами, зробив перевірку текстів за іноземними джерелами. С. та П. підтвердили виконання робіт Б. та О.

Проведіть аналіз і дайте відповідь на такі питання: 1) хто є із зазначених осіб є суб'єктами авторського права? 2) чи підлягають задоволенню вимоги Б. та О.?

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Поняття та значення відкриття спадщини. Час і місце відкриття спадщини».

ВАРІАНТ 26

1. Розкрийте питання: «Цивільно-правовий захист особистих немайнових прав».

2. Дайте визначення понять: право приватної власності, об'єкт права інтелектуальної власності, оформлення права на спадщину.

3. Виконайте практичне завдання.

Відділ НДІ, в якому П. працює старшим науковим співробітником, займається конструюванням нових типів деталей для сільськогосподарської техніки. В процесі виконання свої трудових обов'язків П. винайшов новий тип підшипника, який не має аналогів у світі. У трудовому договорі, укладеному НДІ з П. умови, що стосуються правового режиму створених ним в процесі виконання трудових обов'язків винаходів, відсутні.

Проаналізуйте ситуацію і дайте відповідь на питання: кому належатимуть особисті немайнові та майнові права на винахід?

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Ознаки речових прав».

ВАРІАНТ 27

1. Розкрийте питання: «Цивільно-правовий захист авторських прав».

2. Дайте визначення понять: речове право, зазначення походження товару, під призначення спадкоємця.

3. Виконайте практичне завдання.

У подружжя було двоє дітей: 23-ти річна донька та 13-ти річний син. Подружжя склало спільний заповіт на користь онука, сина доньки, якому було 3 роки. Чоловік пережив дружину на два роки. З огляду на те, що після смерті дружини він змушений був сам піклуватися про свого сина, оскільки в цей період відносини між ним і донькою дуже погіршилися, він змінив наміри залишити все майно онуку і склав новий заповіт на користь свого сина.

Проведіть аналіз і дайте відповідь на такі питання: 1) чи дії батька щодо зміни заповіту подружжя відповідають чинному законодавству? 2) яке майно може успадкувати син, після смерті батька? 3) за яких умов до числа спадкоємців після смерті батька буде входити донька?

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Поняття та зміст суб'єктивного права власності».

ВАРІАНТ 28

1. Розкрийте питання: «Право користування чужим майном (сервітут)».

2. Дайте визначення понять: право інтелектуальної власності, сервітут, спадкоємець.

3. Виконайте практичне завдання.

У березні 2011 року подружжя склало спільний заповіт, у якому майно було заповідано їх 30-річній дочці-інваліду. Через місяць після складання заповіту чоловік помер. Дочка вважала, що половину майна за батьком вона мала право спадкувати. Її мати твердила, що дочка зможе успадкувати все майно за своїми батьками, але тільки після смерті матері.

Проведіть правовий аналіз ситуації і дайте правову оцінку аргументів дочки та дружини спадкодавця. Відповідь обґрунтуйте.

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Право на ім'я, право на зміну імені та право на використання імені».

ВАРІАНТ 29

1. Розкрийте питання: «Право користування чужою землею для забудови (суперфіцій)».

2. Дайте визначення понять: самочинне будівництво, винахідник, особисті немайнові права.

3. Виконайте практичне завдання.

В Олександра було дві доньки. Ще задовго до його смерті померла старша донька. У неї був чоловік та двоє синів-близнюків 17-ти років. У молодшої доньки був 12-ти річний син Андрій, однак вона була позбавлена щодо нього батьківських прав. Онук Андрій з дідусем Олександром спілкувався.

Після смерті Олександра заповіту виявлено не було. На спадок претендував чоловік старшої доньки та молодша донька.

Проаналізуйте ситуацію і визначте коло спадкоємців. Відповідь обґрунтуйте.

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Право на життя як особисте немайнове право».

ВАРІАНТ 30

1. Розкрийте питання: «Право користування чужою землею для сільськогосподарських потреб (емфітевзис)».

2. Дайте визначення понять: право на життя, захист права власності, твір.

3. Виконайте практичне завдання.

К. заповів своє майно непрацездатній матері і зобов'язав її впродовж 5 років надавати посильну допомогу його дружині, яка страждала на бронхіальну астму. Заповіт також передбачав обов'язок надати дружині право користуватися частиною будинку, який перейшов у власність матері. Два роки мати допомагала невістці, а потім припинила допомогу, посилаючись на те, що дружина померлого вдруге вийшла заміж і матеріальної підтримки більше не потребує. Невістка звернулася до суду з позовом до матері спадкодавця про продовження виконання легату протягом строку, вказаного в заповіті. Крім того, позивачка вимагала усунення перешкод, які чинила відповідачка щодо вселення у будинок її нового чоловіка.

Проаналізуйте ситуацію і дайте правову оцінку дій матері та дружини спадкодавця.

4. Розробіть 2 тестові завдання на тему: «Правове регулювання відносин у сфері донорства крові, її компонентів, органів та інших анатомічних матеріалів».

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧ

Послідовність правового аналізу ситуації

Послідовність розв'язання ситуативної задачі схематично може бути представлена таким чином:

1. Ознайомлення з ситуацією

Уважно прочитайте умови задачі.

2. Встановлення фактичного змісту відносин між учасниками ситуації та інститутів права, якими ці відносини регулюються

Встановіть а) фактичний (економічний чи нематеріальний) зміст відносин між учасниками ситуації (купівля-продаж, завдання шкоди тощо) та б) якими інститутами права регулюються ці відносини. Обидва питання (а) і (б) тісно взаємопов'язані. Для відповіді на них слід використовувати нормативні акти, вказані у планах семінарських занять та матеріали навчального курсу.

3. Попередня юридична кваліфікація обставин справи та визначення основних питань

Визначте суть юридичної проблеми, яка постає з фабули задачі та головне(-і) питання, на котре(-і) необхідно дати відповідь.

4. Визначення норм права, котрі підлягають застосуванню

Слід використовувати положення цивільно-правових законів, рішення Конституційного Суду України з цивільно-правових питань, а у відповідних випадках – чинні міжнародні договори та прецедентну практику Європейського суду з прав людини, постанови Пленуму Верховного Суду України, роз'яснення вищих спеціалізованих судів України та юридичну доктрину. При цьому слід пам'ятати про те, які з вказаних вище актів офіційно визнані в Україні як джерела цивільного права, а які мають лише другорядне, допоміжне значення й джерелами права не визнаються.

Посилання на юридичну доктрину (коментарі законодавства, монографії, наукові статті тощо) можуть наводитись лише на додаток до посилань на законодавство та на роз'яснення вищих судових інстанцій.

У вказаних вище актах знайдіть цивільно-правові норми, які регулюють поведінку учасників ситуації. Перевірте, чи правильно визначені основні питання, які потребують з'ясування (п. 3).

5. Постановка допоміжних питань («логічний ланцюжок»)

Встановіть, які правові обставини мають значення для відповідей на основні питання (дійсність правочину, обсяг право- чи дієздатності учасників ситуації, наявність чи відсутність у них тих чи інших прав або обов'язків, пропуск позовної давності тощо).

Визначте ті правові питання, від яких залежить відповідь на основне питання задачі. Ці питання повинні утворювати своєрідний логічний ланцюжок, в якому відповідь на кожне наступне питання зумовлена відповіддю на попереднє. Таким чином необхідно встановити якомога повніший та точніший перелік питань, на які слід дати відповідь для юридичної кваліфікації ситуації.

У практичних ситуаціях, що потребують правової оцінки, часто виникають питання, котрі вивчаються в різних темах навчального курсу. Для правильного аналізу подібних ситуацій слід активізувати логічні зв'язки між розділами та темами дисципліни. Щодо кожного поставленого питання необхідно пригадати, якої теми воно стосується; у разі необхідності рекомендується повторити початковий матеріал за відповідною темою. Значення цієї стадії розв'язання задачі вельми важливе. Адже від вірної постановки правових питань залежить весь подальший хід аналізу ситуації та остаточна відповідь.

6. Виокремлення юридично значущих фактів

Звернувшись до норм цивільного законодавства, уточніть коло фактів, які мають юридичне значення для розглядуваної ситуації. Проаналізуйте фактичні обставини, викладені в умовах задачі і оцініть їхнє значення з огляду на питання, які попередньо поставлені (пп.3, 5). Потрібно взяти до уваги лише ті обставини, яким норми цивільного права в даному випадку надають певного юридичного значення.

7. Остаточна юридична кваліфікація обставин справи

Дати детальну й обґрунтовану правову оцінку ситуації, задля чого потрібно:

– визначити усі цивільно-правові наслідки, що виникають з описаних у фабулі задачі юридичних фактів;

– визначити цивільні права та обов'язки учасників наведеної ситуації

– у відповідних правовідносинах;

– встановити, чи були порушені, не визнані чи оспорені цивільні права та інтереси сторін, а якщо були, то які саме і ким;

– вказати конкретні способи захисту цих прав та інтересів.

За наявності цивільно-правового спору слід також:

– дати правову оцінку кожному з їх аргументів сторін;

– вирішити спір по суті.

Якщо за фабулою задачі справа вже вирішена судом чи іншим юрисдикційним органом, слід дати оцінку обґрунтованості такого рішення.

На цьому етапі має відбутись остаточне встановлення відповідності між змістом застосовуваних норм та конкретними фактичними обставинами справи. Проте на практиці трапляються випадки, коли в процесі аналізу ситуації стають очевидними неправильність у первинній постановці питань, помилки у визначенні застосовуваних норм права тощо. В такому випадку слід заново виконати всі операції, вказані у відповідних пунктах пропонованої методики.

З огляду на це умовно можна виділити підготовчий (1–3), основний (4–6) та підсумковий (7) етапи розв'язання задачі.

Правовий аналіз ситуації являє собою своєрідний рух по «спіралі»:

від попередньої загальної оцінки обставин справи (фактів), яка здійснюється на основі вивчених тем курсу – до уточнення кола норм права, які врегульовують розглядувані відносини, а згодом подальший рух від цих норм – до обставин справи, котрі переоцінюються вже з позиції точно встановлених та розглянутих у системі правил, якими регулюється відповідна ситуація.

Найбільш важливі правила застосування юридичних норм:

– ієрархія законів та підзаконних нормативно-правових актів за юридичною силою: за наявності двох нормативно-правових актів різної юридичної сили, кожен з яких регулює розглядувані відносини, правила, встановлені нормативно-правовим актом нижчої юридичної сили, застосовуються лише остільки, оскільки вони не суперечать правилам нормативно-правового акта вищої юридичної сили;

– новий закон скасовує попередній закон: за наявності двох нормативно-правових актів однакової юридичної сили, кожен з яких регулює розглядувані відносини, застосуванню підлягає акт, прийнятий пізніше;

– спеціальна норма заміняє норму загальну: загальні норми, які розраховані на невизначене коло випадків, застосовуються субсидіарно – лише остільки, оскільки вони не замінені спеціальними нормами (тобто нормами, розрахованими на вужче коло випадків);

– за відсутності норм цивільного законодавства, які врегульовують відносини між учасниками конкретної ситуації, за наявності визначених у законі підстав може бути застосована аналогія цивільного закону або аналогія цивільного права (ст. 8 ЦК).

На завершення аналізу необхідно перевірити, чи всі норми права, які регулюють дану ситуацію, враховано; чи правильно їх витлумачено та застосовано.

Послідовність викладу правового аналізу

1. Основне питання задачі.
2. Юридичні питання, на які слід дати відповідь для правової оцінки ситуації.
3. Фактичні обставини, що мають бути встановлені.
4. Необхідні нормативні акти та роз'яснення вищих судових інстанцій.

5. Аргументація (виклад змісту норм, які регулюють відносини сторін та правова оцінка ситуації: визначення, із посиланням на наведені норми, тих наслідків, які виникають з описаних у задачі юридичних фактів; встановлення цивільних прав, обов'язків та охоронюваних інтересів учасників ситуації, а також того, чи були вказані права чи інтереси порушені, не визнані чи оспорені (якщо були, то які саме і ким); правова оцінка кожного з аргументів сторін та/або відповідного рішення юрисдикційного органу.

6. Загальні висновки (визначення конкретних способів охорони та захисту відповідних цивільних прав та інтересів, рішення по суті цивільно-правового спору тощо).

Розв'язання задач підвищеної складності

У задачах, котрі допускають кілька варіантів розв'язання, для отримання оцінки «відмінно» від студента, окрім загальних вимог, вимагається встановлення усіх юридично значущих обставин, у тому числі й тих, які можуть бути не згадані в умовах задачі, але, тим не менше, мають бути з'ясовані для всебічного і повного аналізу справи.

У низці задач від студентів вимагається не просто «підведення» розглядуваних фактів під певні формально визначені правила, а знаходження належного балансу між правозгідними інтересами, що стосуються даної ситуації. Особливу увагу тут слід звернути на аналіз майнових та немайнових інтересів, наявних у безпосередніх учасників ситуації, а у відповідних випадках – також і публічних інтересів, котрі потребують урахування.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. <http://zakon.rada.gov.ua> – законодавство України: офіційний сайт Верховної Ради України
2. <http://www.president.gov.ua/> – офіційний сайт Президента України.
3. <http://www.kmu.gov.ua/> – офіційний сайт Кабінету Міністрів України.
4. <http://www.nbuv.gov.ua/> – офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського.
5. <http://www.ndiiv.org.ua/> – офіційний сайт Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності Національної академії правових наук України.
6. <http://lib.pu.if.ua> – офіційний сайт наукової бібліотеки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.
7. <http://pidruchniki.ws/pravo/> – бібліотека українських підручників.
8. <https://reestr.court.gov.ua/> – Єдиний державний реєстр судових рішень
9. <https://court.gov.ua/> – судова влада в Україні.
10. https://kcp.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/82/2021/10/Силабус_Цивільне-право-України-денна-форма-2021.pdf – Силабус навчальної дисципліни «Цивільне право України»